

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»

ISSN 2520-2057

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA»

МЕЖДУНАРОДНЫЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»

№ 6 (46) / 2018
2 том

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ІНТЕРНАУКА»**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA»**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»**

*Свидетельство
о государственной регистрации
печатного средства массовой информации
КВ № 22444-12344ПР*

Сборник научных трудов

№ 6 (46)

2 том

Киев 2018

Полное библиографическое описание всех статей Международного научного журнала «Интернаука» представлено в: **Index Copernicus International (ICI); НЭБ elibrary.ru; Polish Scholarly Bibliography; ResearchBib; Turkish Education Index; Научная периодика Украины.**

Журнал зарегистрирован в международных каталогах научных изданий и наукометрических базах данных: **Index Copernicus International (ICI); Ulrichsweb Global Serials Directory; Google Scholar; НЭБ elibrary.ru; Open Academic Journals Index; Research-Bib; Scientific Indexing Services; Turkish Education Index; Polish Scholarly Bibliography; Electronic Journals Library; Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky; InfoBase Index; International Institute of Organized Research; CiteFactor; Open J-Gate; Cosmos Impact Factor; Scholar Steer; Eurasian Scientific Journal Index; Academic keys; Российский импакт-фактор; Научная периодика Украины; JOURNAL FACTOR; Bielefeld Academic Search Engine (BASE); The Journals Impact Factor (JIF); CrossRef.**

В журнале опубликованы научные статьи по актуальным проблемам современной науки.

Материалы публикуются на языке оригинала в авторской редакции.

Редакция не всегда разделяет мнения и взгляды авторов. Ответственность за достоверность фактов, имен, географических названий, цитат, цифр и других сведений несут авторы публикаций.

При использовании научных идей и материалов этого сборника, ссылки на авторов и издания являются обязательными.

Редакция:

Главный редактор: **Коваленко Дмитрий Иванович** — кандидат экономических наук, доцент (Киев, Украина)
Заместитель главного редактора: **Золковер Андрей Александрович** — кандидат экономических наук, доцент (Киев, Украина)
Секретарь: **Колодич Юлия Игоревна**

Редакционная коллегия:

Глава редакционной коллегии: **Каминская Татьяна Григорьевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Заместитель главы редакционной коллегии: **Курило Владимир Иванович** — доктор юридических наук, профессор (Киев, Украина)
Заместитель главы редакционной коллегии: **Тарасенко Ирина Алексеевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Раздел «Экономические науки»:

Член редакционной коллегии: **Баланюк Иван Федорович** — доктор экономических наук, профессор (Ивано-Франковск, Украина)
Член редакционной коллегии: **Бардаш Сергей Владимирович** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Бондарь Николай Иванович** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Вдовенко Наталия Михайловна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Гоблик Владимир Васильевич** — доктор экономических наук, кандидат философских наук, доцент, Заслуженный экономист Украины (Мукачево, Украина)
Член редакционной коллегии: **Гринько Алла Павловна** — доктор экономических наук, профессор (Харьков, Украина)
Член редакционной коллегии: **Гуцаленко Любовь Васильевна** — доктор экономических наук, профессор (Винница, Украина)
Член редакционной коллегии: **Дерий Василий Антонович** — доктор экономических наук, профессор (Тернополь, Украина)
Член редакционной коллегии: **Денисенко Николай Павлович** — доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент Международной академии инвестиций и экономики строительства, академик Академии строительства Украины и Украинской технологической академии (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Дмитренко Ирина Николаевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Драган Елена Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Ефименко Надежда Анатольевна** — доктор экономических наук, профессор (Черкассы, Украина)
Член редакционной коллегии: **Заруцкая Елена Павловна** — доктор экономических наук, профессор (Днепр, Украина)
Член редакционной коллегии: **Захарин Сергей Владимирович** — доктор экономических наук, старший научный сотрудник, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Зелиско Инна Михайловна** — доктор экономических наук, профессор, академик Академии экономических наук Украины (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Зось-Киор Николай Валерьевич** — доктор экономических наук, профессор (Полтава, Украина)
Член редакционной коллегии: **Ильчук Павел Григорьевич** — доктор экономических наук, доцент (Львов, Украина)
Член редакционной коллегии: **Клочан Вячеслав Васильевич** — доктор экономических наук, профессор (Николаев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Копилюк Оксана Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Львов, Украина)
Член редакционной коллегии: **Кравченко Ольга Алексеевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Курило Людмила Изодоровна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Кухленко Олег Васильевич** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Лойко Валерия Викторовна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Лоханова Наталья Алексеевна** — доктор экономических наук, профессор (Львов, Украина)

Член редакционной коллегии: **Малик Николай Иосифович** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Мигус Ирина Петровна** — доктор экономических наук, профессор (Черкассы, Украина)

Член редакционной коллегии: **Мухсинова Лейла Хасановна** — доктор экономических наук, доцент (Оренбург, Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Ниценко Виталий Сергеевич** — доктор экономических наук, доцент (Одесса, Украина)

Член редакционной коллегии: **Олейник Александр Васильевич** — доктор экономических наук, профессор (Харьков, Украина)

Член редакционной коллегии: **Осмятченко Владимир Александрович** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Охрименко Игорь Витальевич** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Паска Игорь Николаевич** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Разумова Екатерина Николаевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Рамский Андрей Юрьевич** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Селиверстова Людмила Сергеевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Скрипник Маргарита Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Смолин Игорь Валентинович** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Сунцова Алесь Александровна** — доктор экономических наук, профессор, академик Академии экономических наук Украины (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Танклевская Наталья Станиславовна** — доктор экономических наук, профессор (Херсон, Украина)

Член редакционной коллегии: **Токарь Владимир Владимирович** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Тульчинская Светлана Александровна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Хахонова Наталья Николаевна** — доктор экономических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Чижевская Людмила Витальевна** — доктор экономических наук, профессор (Житомир, Украина)

Член редакционной коллегии: **Чубукова Ольга Юрьевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Шевчук Ярослав Васильевич** — доктор экономических наук, старший научный сотрудник, доцент (Нововольнск, Волынская обл., Украина)

Член редакционной коллегии: **Шинкарук Лидия Васильевна** — доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент Национальной академии наук Украины (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Шпак Валентин Аркадьевич** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Белялов Талят Энверович** — кандидат экономических наук, доцент (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Скрыньковский Руслан Николаевич** — кандидат экономических наук, член-корреспондент Украинской академии наук (Львов, Украина)

Член редакционной коллегии: **Peter Bielik** — Dr. hab. (Словацкая Республика)

Член редакционной коллегии: **Eva Fichtnerová** — University of South Bohemia in ČeskéBudějovice (Чешская Республика)

Член редакционной коллегии: **József Káposzta** — Dr. hab. (Венгрия)

Член редакционной коллегии: **Henrietta Nagy** — Dr. hab. (Венгрия)

Член редакционной коллегии: **Anna Törő-Dunay** — Dr. hab. (Венгрия)

Член редакционной коллегии: **Mirosław Wasilewski** — Dr. hab., Associate professor WULS-SGGW (Польша)

Член редакционной коллегии: **Natalia Wasilewska** — Doctor of Economic Sciences, professor UJK (Польша)

Член редакционной коллегии: **Venelin Terziev** — Professor Dipl.Eng., PhD, доктор экономических наук, член-корреспондент Российской академии естественной истории (Русе, Болгария)

Член редакционной коллегии: **Эмине Лейла Кыят** — доктор экономических наук, доцент (Турция)

ЗМІСТ
CONTENTS
СОДЕРЖАНИЕ

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Ukhova Anna INFLUENCE OF LABOUR MIGRATION ON THE ECONOMY OF UKRAINE	7
Гетьман Лариса Геннадіївна ОСОБЛИВОСТІ ОБІГУ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЕКОНОМІЧНОГО БЛАГА	10
Жмуркевич Андрій Євгенович, Вакулін Роман Сергійович ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	14
Жмуркевич Андрій Євгенович, Хвищук Богдан Віталійович ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕТОДИ ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ	18
Колонтаєвський Олег Петрович, Половинка Вікторія Андріївна АНАЛІЗ МЕТОДІВ ОПИСУ ТА СЕГМЕНТАЦІЇ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ ДЛЯ ЗАХОДІВ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ	22
Остропольська Зоя Миколаївна ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ	25
Пальян Зінаїда Оганесівна, Капляр Іванна Юріївна СТАТИСТИЧНІ АСПЕКТИ ПОШИРЕННЯ ЕПІДЕМІЇ ВІЛ/СНІДУ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ... ..	30
Русіна Юлія Олександрівна, Даринська Анастасія Олександрівна ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ КРИЗИ	34
Саидгаримова Матлюба Ишановна, Турабекова Гулирано Исламовна СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МИГРАЦИИ РАБОЧЕЙ СИЛЫ В УЗБЕКИСТАНЕ	39

Тарасова Ганна Олександрівна, Стоцька Надія Миколаївна ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	42
Яненкова Ірина Георгіївна ПЕРЕДУМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ІНДУСТРІЯ 4.0» В УКРАЇНІ.....	45

Ukhova Anna

*PhD in International Economic Relations
Institute Of International Relations of
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

INFLUENCE OF LABOUR MIGRATION ON THE ECONOMY OF UKRAINE

Summary. *The article describes the nature of labor migration and its impact on Ukraine’s economic development. Migration processes are considered in the context of Ukraine’s participation in European and world migration as one of the important factors in the formation of the national migration policy of the state.*

Key words: *labour migration, donors of labour force, labor mobility, employment, migration policy.*

In the recent decades, Ukraine has been the scene of active migration processes. As shown in an assessment by The World Bank, it is among the five largest suppliers of migrants in the world, preceded only by Mexico, India, China and Russia [1]. According to the United Nations Organization, migration is inevitable and potentially a beneficial component of modern life in each country or region of the world. Some experts and researchers call Ukraine one of the largest donors of labour in Europe. According to the recent labour migration research, 1.2 million Ukrainian citizens are working abroad. However, an analysis of data from the European Union and Russia indicates that this estimate is too low. The number of Ukrainian migrant workers abroad is closer to 1.5–2 million, which is 6.8–9.1% of the economically active population of Ukraine [2].

The issues of labor migration in recent years is the focus of both domestic and foreign researchers. Patriotic school of research migration based on cooperation of Ukrainian, Russian, Byelorussian, Baltic and Polish scientists. Among the representatives of foreign countries that have had a positive impact on it, we must call Bourdieu (France), A. Vishnevsky (Russia), Zaslavskaya (Russia), D. Turner (USA), A. Jagielski (Poland). For example, T. Zaslavsky in the early 70-ies of XX century, explored the causes and consequences of labor migration from the village [3]. Today in Russia the problems of labor mobility engaged Abramov, N. Mkrтчyan, A. Reznikov. In Ukraine, the study of various aspects of labor migration presents V. Volodko, B. Gerasimenko, O. Rogozhin, M. Romaniuk, W. Sadova.

Labour migration is a complex socio-economic process defined by various objective and subjective factors, i.a. climatic, demographic, ethnic, social and economic ones; it is influenced the most by the two latter ones. With this in mind, researchers have identified two main functions of migration: a social and an economic function. The

social function of migration consists in the efforts of migrants to meet income needs by changing place of residence, through professional growth as well as improved working conditions and living standards, while the economic one — in providing a certain level of labour mobility, territorial redistribution and a quantity/quality match between demand and supply of labour and skills of different profiles in different areas [4]. The main source of data on labour migration in Ukraine are two large-scale household surveys, the first of which was held in 2008 by the State Statistics Service of Ukraine in cooperation with the Ukrainian Center for Social Reforms, the ‘Open Ukraine’ Fund, The World Bank and the International Organization for Migration [5], and the second — in 2012, by the European Union and the International Labor Organization, as a part of the ‘Effective Governance of Labor Migration and Its Skills Dimensions’ project [2].

The analysis of the data shows that the main migration destinations are the European Union and Russia. 51% of the migrant workers (602,500) were working or looking for work in the EU (mainly in Poland, Italy and the Czech Republic), and 43.2% (511,000) — in Russia (Table 1).

Table 1

**The main directions of labour migration
from Ukraine**

Country	Number of Ukrainian labour migrants	Percentage in the total number of immigrants
Total	1,181,600	100.0
EU	602,500	51.0
Poland	168,400	14.3
Italy	156,000	13.2
Czech Republic	153,000	12.9
Spain	52,600	4.5

Germany	27,800	2.4
Hungary	23,000	1.9
Portugal	21,700	1.8
Russia	511,000	43.2
Belarus	21,500	1.8
Other	46,600	4.0

Source: constructed by the author based on [2].

Men prevail among the migrants, amounting to two thirds of the migrant workers and to 4.8% of the total number of men aged 15 to 70; female migrant workers amount to 2.2% of the women from the same age group. Also, rural population is more involved in labour migration than urban population (6.3% and 2.2%, respectively) [2]. Table 2 illustrates the education level of Ukrainian labour migrants.

Table 2

Educational level of migrant workers from Ukraine

Educational level	Percentage in the total number of migrants
University degree	15
Basic higher or incomplete higher education	15
Secondary education	65
Primary or incomplete secondary education	5

Source: constructed by the author based on [2].

Undoubtedly, only a small number of workers are able to find jobs that match their skill level; the vast majority of them perform low-skilled jobs regardless of their education level. Table 3 shows the main employment areas of Ukrainian migrants.

Table 3

Main employment areas of Ukrainian migrant workers

Employment area	%	Country
Construction industry	46	Russia Italy Czech Republic Spain
Homecare	18	Italy Spain
Agricultural sector	11	Poland
Wholesale and retail	9	Russia Poland
Industry	4	Poland Czech Republic
Transport	4	Russia Poland
Hotel and restaurant sector	4	Czech Republic Italy
Other	4	Germany Portugal

Source: constructed by the author based on [2].

According to statistics, which led demographers to work abroad in the last 20 years, emigrated from 7 to 15% of the economically active citizens. A certain percentage of them “donkey” abroad permanently, the other part — continues to work and believes that they return to Ukraine with better economic opportunities. The largest part of the Ukrainians goes abroad for seasonal work to survive. Significantly changed the situation with the geography of labor migration: more and more Ukrainians prefer to work in the EU and also they are ready to leave the European continent. In turn, traditionally the largest market of labor migration in Russia is gradually declining, while the Ukrainians are still the most earned money transferred from this country [6].

Among the Ukrainians increased percentage of those who has no illusions and hopes for improvement in the economic climate in the country over the past 2 years. According to sociologists, the dynamics are added not only news from the front in the Donbass, the political crisis and corruption scandals, but it is clear to everyone the reality of life. The devaluation of the hryvnia, lower confidence in the banking system, unemployment, rising prices and tariffs, the problems in the health sector, the lack of sane social policy and pension reform — all of these factors together affect all citizens, but make really think about their existence. However, talking about the search for a better life, only a small part is able to realize their plans. Thus, according to data from the Gorshenin Institute, more than 40% of the economically active Ukrainians aged 18 to 29 years old are ready to leave Ukraine for more gainful employment and career prospects. According to a survey of GFK Ukraine, 8% of Ukrainian citizens (which is about 3 million people) in the near future plan to build labor migration abroad. For example, five years ago the number was less than half — 1.2 million Ukrainians. By the way, leaving only one of eight of those who intend to work abroad.

So, the impact of labour migration on Ukraine’s economic development is ambiguous. On the one hand, the additional money flowing into the country contributes to poverty reduction, stimulates the domestic production and supports the balance of payments; on the other hand, the outflow of workers abroad reduces the supply of the domestic labour market and creates risks for the stability of the social security system. In addition, migration leads to the loss of skills, as highly- trained people perform mainly unskilled work abroad. The main ways of solving these problems include the creation of new jobs, enhanced labour remuneration, limitation of the shadow economy and shadow employment, civilized forms of leaving abroad for work, prevention of human trafficking, continuous analysis of the scale of illegal labour migration from Ukraine and carrying out measures to prevent this phenomenon. Of particular importance is the signing of the relevant international agreements and improving existing legislation regarding licensing of firms for employment abroad.

References

1. Strilchenko Y., 2012, Labor migration: An analysis of the law of foreign countries in the field of employment, *Derzhava i Pravo: Yurydychni i Politychni Nauky*, vol. 56.
2. ILO, 2013, Report on tire methodology and results of the modular sample survey on labor migration in Ukraine, International Labor Organization, Technical Support for Decent Work Group, and the ILO Bureau for Central and Eastern Europe, Budapest.
3. Миграция сельского населения / [под ред. Т. И. Заславской]. — М.: Политиздат, 1970. — 348 с.
4. Kostenko A., 2009, Analysis of the current state of labor migration flows and directions of state regulation, *Economichniy chasopys*, vol. 21.
5. SCSU2009, External labor migration of the population of Ukraine, State Committee of Statistics of Ukraine, Kyiv.
6. В экономическом тупике: новые риски трудовой миграции для Украины [Electronic resource]. — Mode of access: <https://ru.slovoidilo.ua/2016/06/15/kolonka/aleksandr-radchuk/jekonomika/v-ekonomicheskom-tupike-novye-riski-trudovoj-migracii-dlya-ukrainy>

Гетьман Лариса Геннадіївна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Харківська державна академія культури

Гетьман Лариса Геннадьевна
кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента и администрирования
Харьковская государственная академия культуры

Getman Larysa
PhD, Associate Professor, Associate Professor
of Department Management and Administration
Kharkiv State Academy of Culture

ОСОБЛИВОСТІ ОБІГУ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЕКОНОМІЧНОГО БЛАГА

ОСОБЕННОСТИ ОБОРОТА ИНФОРМАЦИИ КАК ЭКОНОМИЧЕСКОГО БЛАГА

FEATURES OF TURNOVER OF INFORMATION AS ECONOMIC GOOD

Анотація. В статті розглядається інформація як економічне благо, особливі властивості якого обумовлюють специфіку його обігу на інформаційному ринку. Досліджуються питання принципів встановлення ринкової ціни інформації та організаційно-правового забезпечення купівлі-продажу інформаційного блага.

Ключові слова: інформація, інформаційне благо, економічне благо, інформаційний ринок, обіг, споживча вартість, відчуження.

Аннотация. В статье рассматривается информация как экономическое благо, особые свойства которого обуславливают специфику его оборота на информационном рынке. Исследуются вопросы принципов установления рыночной цены информации и организационно-правового обеспечения купли-продажи информационного блага.

Ключевые слова: информация, информационное благо, экономическое благо, информационный рынок, оборот, потребительская стоимость, отчуждение.

Summary. The article examines the study of information as an economic good, the special properties of which determine the specificity of its turnover in the information market. Questions of principles of an establishment of the market price of the information and organizational-legal maintenance of purchase and sale of the information goods are investigated.

Key words: Information, information good, economic good, information market, turnover, consumer value, alienation.

Постановка проблеми. В останні десятиріччя посилення постіндустріальних тенденцій еволюції суспільства під впливом НТР та прискороного розвитку інформаційних технологій, зростає роль інформації в якісній динаміці економіки. Інформатизація впливає на зміни соціального середовища, підвищує готовність економічних суб'єктів та інститутів до нововведень.

Одним з таких інститутів є інформаційний ринок. Але він суттєво відрізняється від будь якого товарного ринку тому що його об'єктом виступає специфічне економічне благо — благо інформаційне. Дослідження особливостей обігу на інформаційному ринку необхідне у зв'язку з різноманіттям сучасної

економічної реальності та залученням інформації до теоретичного аналізу.

Аналіз досліджень і публікацій. З розробкою інформаційної теорії пов'язані імена Н. Вінера, К. Шенона, Р. Хартлі. Дослідження Д. Бела, Д. Геллбрейта, Д. Діксона, М. Пората, О. Тофлера та ін. присвячені концепціям інформативної революції, постіндустріального та інформаційного суспільства.

Теоретичні аспекти економіки інформації, невизначеності ринкового середовища розглядаються в працях Б. Грінвальда, Ф. Найта, Дж. Стіглера, Ф. Хайека та ін. Серед українських вчених слід виділити праці Єжової Л. Ф., Марущука А. І., Петракової С. І. та ін.

Ціль статті. Визначити специфіку інформаційного товару (послуги) та особливості її обігу на інформаційному ринку.

Виклад основного матеріалу. Термін інформація впроваджується в економічну теорію в середині ХХ ст. разом із розробкою інформаційної теорії Р. Хартлі, К. Шенноном та Н. Вінером.

Звісно до цього моменту поняття інформації існувало, але в різних галузях воно розумілося по-своєму. Так, наприклад, в інженерії вона трактувалася як повідомлення, що передаються у вигляді послідовних знаків та сигналів; у фізиці — як певна властивість матерії; в кібернетичі — це саме та частина знань, яка використовується для активної дії з метою збереження та розвитку системи; в документалістиці — це все те, що будь-яким засобом зафіксоване у вигляді документів і так на далі. Тобто в різних визначеннях робиться акцент на різних рисах або різних ролі інформації, залежно від кожного конкретного випадку, кожної галузі.

Спочатку в економічній теорії інформація визначається як певна вірогідність виникнення події або результат вибору із набору можливих альтернатив.

Інформація визначається насамперед як реальність, яка несе в собі характерні ознаки предметів та явищ природи, які проявляються у просторі і часі. Простір є форма буття матерії, яка характеризує її протяжність, структурність, співіснування та взаємодію елементів. Час — це форма буття матерії, яка виражає тривалість її існування, послідовність зміни станів в зміні та розвитку всіх матеріальних систем [7, с. 11].

В сучасній економіці інформація має прояв в різних іпостасях, що мають певну специфіку, тому з точки зору економічної теорії необхідно розширювати тлумачення цього терміну.

Коли інформація задовольняє потреби економічного суб'єкта, вона набуває форму економічного блага. Тобто в розумінні терміну «благо» визначним є здатність об'єкта споживання приносити певне задоволення.

Так, представник австрійської школи маржиналізму К. Менгер визначає наступні умови, що характеризують поняття «благо»:

- існування потреби;
- наявність корисних властивостей;
- осмислення індивідом цих корисних властивостей;
- можливість розпорядитися даною річчю (послугою) [1, с. 43].

Як і інші економічні блага, інформація може бути віднесена до прямих та непрямих, нинішніх та майбутніх, довгострокових та недовгострокових благ. Так, інформація може бути представлена як споживче благо, що має корисність для кінцевого споживача, а також в формі інформаційного ресурсу здатного приймати участь у процесі виробництва та впливати на його кінцевий результат.

Важливо підкреслити, що економічні блага оцінюються в економічній теорії з позиції рідкості, бо вибір завжди здійснюється в умовах обмеженості ресурсів.

Оцінка інформаційного блага з позиції рідкості специфічна. З одного боку, воно невичерпне, тому що не зникає зі споживанням, а з іншого — у кожного відокремленого користувача в певний момент часу наявність інформації завжди обмежена.

Обмеженість також пов'язана з можливістю людини сприйняти та обробити інформацію. Різні користувачі будуть мати різні економічні ефекти від використання однакової інформації, тому її споживання потребує певних особистих зусиль.

Корисність інформаційного блага, як і будь-якого іншого, є категорією суб'єктивною. Тобто, одне і теж саме благо може мати різну корисність для різних економічних суб'єктів. Це обумовлено різними потребами. Для оцінки корисності інформаційного блага важливо також враховувати можливість інформаційного сприйняття та структуру накопичених індивідом знань, що залежить як від персональних якостей користувача, так і від загального рівня суспільного розвитку. Такім чином, якщо об'єм інформації перевищує можливості людини та не узгоджується з існуючою системою знань, це призводить до скорочення її корисності.

Специфіка природи корисності інформаційного блага має прояв ще й в тому, що разом зі споживанням вона не зменшується, а може навіть збільшуватися. Тобто вона скоріше має прояв як довгострокове явище, хоча є і рідкі прояви короткостроковості (наприклад, неможливість ще раз послухати наживо улюблену пісню). В звичайному ж продукті (економічному блазі) його корисність визначається його матеріальною сутністю і споживання несе з собою зміни в фізичному існуванні блага.

Тому зменшення корисності інформаційного блага при подальшому застосуванні пов'язане не з його кількістю або інтенсивністю використання і не з часом, а зі змінами в сприйнятті або з появою нової інформації, що доповнює або заперечує стару.

Специфічність формування попиту на інформаційне благо полягає ще й в тому, що практично неможливо здійснити контроль за якістю. К. Ерро відмічає її існування на основі інформаційного парадоксу, що сформулював Дж. Ходжсон: «до тих пір, доки покупець на волідіє інформацією, він не знає, яка її цінність, але потім він купує її по суті безкоштовно» [8, р. 616]. Дійсно, істинна цінність, корисність інформаційного блага стає відомою покупцю тоді, коли він цією інформацією вже володіє. Якщо нам вже відомо те, що ми збираємося купити, то потреба в такій купівлі відпадає.

Це означає, що ринковий механізм не завжди здатний ефективно працювати в розподілі ресурсів, пов'язаних з інформаційними благами. Для існування попиту повинна існувати достатня ступень

впевненості споживача, в тому що інформаційне благо виправдовує свою ціну.

При аналізі обігу інформації виникає проблема її невідчуженості, оскільки при купівлі-продажу вона не зникає у виробника. Фактично, в результаті обміну або продажу інформація залишається у виробника і може змінити індивідуальну форму володіння на суспільну. Засобом, що вирішує це питання є право. Окрім існування традиційних інститутів власності, що забезпечують права власності та вирішують усі питання, пов'язані зі зміною власника, при реалізації права власності на інформаційне благо необхідна ще і наявність неконтрактних елементів (наприклад, довіра, порядність, шпіонаж, крадіжка або будь-яке свідоме порушення формальних правил).

В процесі інформатизації суспільного життя, перетворення інформації на важливий ресурс розвитку, формування нового змісту праці, зміни природи цінності відбуваються перетворення і в інституті власності, де об'єктом стають не тільки видимі речі, але й інформація і знання.

Забезпечення прав виробника на інформаційний продукт як об'єкт власності є одним з обов'язкових умов функціонування інформаційного ринку.

Так, інформація має специфічні ознаки, які відображають її внутрішню природу та впливають на вибір способів захисту інформаційних прав. Ст. 200 Цивільного кодексу визначає інформацію як документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі. Також в ній оголошено на захист прав володільця таких відомостей. І хоча термін «інформація» вживається у широкому сенсі, вона визнається об'єктом права. Також інформаційні права в Україні регулюються Законом «Про інформацію» зі змінами та доповненнями від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ.

Але, незважаючи на існування і постійне удосконалення правової бази, встановлення на інформаційне благо монопольних прав залишається проблемою. Це обумовлено специфічністю інформаційних угод, до яких відносяться:

- невідчуженість (інформація не відноситься до звичайного товару, який автоматично і повністю при купівлі-продажу змінює власника);
- легкість тиражування (тобто можливість для покупця робити подальший багаторазовий перепродаж).

Крім цього, труднощі виникають тому, що важко визначити та розділити матеріальний та нематеріальний аспект інформаційного ресурсу. Справа в тому, що інформація може бути задіяна в обігу, якщо вона зафіксована на якомусь матеріальному носії: (папір, фото, електронний пристрій пам'яті, фізичні поля та ін.). Тоді її можна представити за певними ознаками як предмет матеріального світу і відповідно регулювати економічні відносини, що виникають при її русі. Але такий «спрощений» під-

хід не є досконалим. Це працює коли мова йде не про інформацію, а про її організаційну форму.

В правовій сфері обігу інформації цей термін замінюється визначенням конкретних організаційних форм — документи, звіти, окремі дані (відомості), масиви (бази) даних, архіви, бібліотеки, тощо. Це призводить до неоднозначного тлумачення норм законодавства, а також до труднощів визначення інформації, яка може знаходитись у власності фізичної особи. Тобто одна і та ж інформаційна сутність може одночасно знаходитись у власності великої кількості людей.

Відомий економіст Д. Белл відмічає, що в сучасній економіці, яка заснована на використанні інформаційних ресурсів, «власність стає не більш, ніж правовою фікцією» [9, р. 294].

Процес руху інформації легко знищує «броню» індивідуальної власності, тому що не завжди ясно, хто є власник якої інформації, як визначити «першовідкривача», щоб надати законному виробнику «титул власника».

Світовий досвід регулювання питань власності виробників інформаційного продукту фокусується на захисті прав авторів при відтворенні копій, створенні похідних продуктів та їх розповсюдженні. При цьому акцент в охоронній діяльності робиться не на речовинній носій інформацій, а на її сутнісні характеристики.

Цінність інформаційних благ в процесі обігу залежить від здатності правової системи забезпечити захищеність відповідних прав власності.

Сучасний ринковий обмін має різні форми передачі прав власності на відповідні товари. Продаж інформаційного блага, з урахуванням усіх складнощів і особливостей, на практиці означає відчуження у первинного власника одного або декількох повноважень. Тільки у випадку продажу усіх прав на інформаційне благо відбувається його відчуження як товару. Під «усіма правами» можна розуміти права на вилучення корисних властивостей інформаційного блага, отримання доходу в результаті його використання, зміну фізичної форма, подальший продаж. В цьому випадку первинний власник втрачає права власності, включаючи можливість повторної реалізації, незважаючи на те, що інформація фактично залишається у нього в пам'яті або в розтиражованому вигляді.

Для здійснення обігу інформації на ринку необхідне визначення її вартості. Але, її нематеріальна сутність призводить до труднощів в ціноутворенні на товари з високою частиною нематеріального компонента.

Класична теорія із затратним методом визначення вартості не формує в повній мірі ціну на інформаційне благо. Д. Белл вказує, що трудова теорія вартості, що концентровано відображає закономірності індустріальної економіки, повинна бути замінена «теорією вартості, основою на знаннях» [9, р. 160].

В подальшому прихильники та послідовники теорії постіндустріального суспільства визначили два основних фактори, що доповнюють традиційні підходи до питань формування вартості.

По-перше, в постіндустріальному суспільстві людина визначає свої основні потреби поза сферою матеріального споживання. «...Потреби нового типу, що формуються на основі прагнення особистості до самореалізації, вже не створюють тих усереднених (суспільних) потреб, які балансуючи тими ж усередненими (суспільними) витратами, визначали би пропорції обміну... Нова мотивація діяльності відмінняє минулу субординацію потреб, позбавляючи як індивідуальну, так і суспільну корисність їх кількісної визначеності» [6, с. 303].

По-друге, в умовах інформатизації практично неможливо визначити як індивідуальні, так і суспільні витрати на інформаційний продукт. Це обумовлено специфічністю його використання в виробництві. А саме:

1. Інформація не знищується в процесі виробництва.

2. Споживач повинен зробити певні зусилля в процесі використання інформації.

3. Цінність запасу знань не пов'язана з витратами на їх здобуття.

4. Власність на інформацію не гарантує користь.

На практиці реальна ціна інформаційного блага формується на основі договірних процесів між про-

давцем та покупцем. При цьому покупець оцінює її як за позиції очікуваного ефекту, так і з позиції альтернативних витрат. Продавець формує ціну виходячи з власних витрат на її виробництво, які пов'язані зі збором інформації, перевіркою її достовірності, а також з урахування кількості потенційних покупців.

Висновки. Таким чином слід зазначити, що інформаційне благо має усі властивості, що притаманні блага економічному, але і має певні відмінності, які обумовлюють особливості його обігу на інформаційному ринку.

Функціонування інформаційного ринку напряму пов'язане з існуванням та постійним вдосконаленням правових норм, що регулюють відносини купівлі-продажу інформації. Але формальна дія законів і навіть існування адекватного механізму їх реалізації повинна підкріплюватись ще й морально-етичними якостями і виробника, і споживача.

Встановлення ринкової ціни виробником обумовлено як витратами на виробництво товару, так і існуючим попитом. Але споживча вартість інформаційного блага напряму залежить від персональних якостей споживача (інформаційного сприйняття та структури накопичених індивідом знань). Це ускладнює вартісну оцінку інформаційного товару та певним чином переміщує вартісні відносини з затратного аналізу до аналізу споживчої оцінки корисності.

Література

1. Австрийская школа в политической экономии: К. Менгер, Е. Бем-Баверк, Ф. Визер: Перс с нем / сост. В. С. Автономов. — М., Экономика, 1992. — 545 с.
2. Баранов О. Право власності на інформацію / О. Баранов // Правова інформатика. — № 1(17), 2008. — с. 15–19.
3. Великородна Д. В. Зміст і структура ринку інформаційних продуктів та послуг / Д. В. Великородна // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2010. — № 29. — С. 72–76.
4. Єжова Л. Ф. Інформаційний маркетинг: навч. посібн. / Л. Ф. Єжова. — К.: КНЕУ, 2002. — 560 с.
5. Іванова В. В. Інформаційний ринок: зарубіжні і українські реалії / В. В. Іванова // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 2 (92). — С. 39–44.
6. Иноземцев В. Л. За пределами экономического общества. Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном обществе / В. Л. Иноземцев. — М.: АCADEMIA: Наука, 1998. — 640 с.
7. Мельник Л. Г. Информационная экономика: учеб.пособ / Л. Г. Мельник. Сумы: Университетская книга, 2003. — 288 с.
8. Arrow K. Economic Welfare and the Allocation of Resources to Invention / K. Arrow — The Rate and Direction of Inventive Activity: Economic and Social Factors. — Princeton, Princeton University Press, 1962. — p. 609–625.
9. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society / D. Bell — N. Y.: Basic Books, 1976. — 507 p.

Жмуркевич Андрій Євгенович

кандидат економічних наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Жмуркевич Андрей Евгеньевич

кандидат экономических наук, доцент

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

Zhmurkevych Andriy

PhD in Economics, Associate Professor

Ivan Franko National University of Lviv

Вакулін Роман Сергійович

студент магістратури

Львівського національного університету імені Івана Франка

Вакулин Роман Сергеевич

студент магистратуры

Львовского национального университета имени Ивана Франко

Vakulin Roman

Student of the

Ivan Franko National University of Lviv

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГИИ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ

CHARACTERISTICS OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY USAGE IN DIGITAL ECONOMY

Анотація. У статті розглянуто технологію блокчейн, її принципи функціонування та сфери застосування. Наведено приклади вирішення найпоширеніших проблем у сфері онлайн платежів та конфіденційності даних.

Ключові слова: інформація, інформаційна система, ефективність інформаційних систем.

Аннотация. В статье рассмотрено технологию блокчейн, ее принципы функционирования и сферы применения. Приведены примеры решения распространенных проблем в сфере онлайн платежей и конфиденциальности данных.

Ключевые слова: информация, информационная система, эффективность информационных систем.

Summary. The article deals with the technology of blockchain, its principles of operation and scope of application. Examples of solutions to the most common problems in online payments and data privacy are given.

Key words: information, information system, effectiveness of information systems.

Постановка проблеми. Здійснювати транзакції або вести бізнес безпосередньо в Інтернет до сьогодні було неможливо перш за все тому, що грошові кошти відрізняються за своєю природою від інших інформаційних товарів та інтелектуальної власності як такої. Під час купівлі-продажу гроші повинні бути списані з одного рахунку і зараховані

на інший. Вони не можуть існувати в двох місцях одночасно. Застосування цифрової валюти для розрахунків передбачає ризик подвійної витрати одиницю такої валюти в різних місцях. У такому випадку одна з них не приймається до оплати, подібно до незабезпечений чеку. Вказана проблематика відома під назвою «проблема подвійного витрачання».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про переваги використання блокчейн технології розглядали такі провідні світові спеціалісти як Джеремі Аллер, Марк Андриссен, Гевін Андресен, Діно Ангарітіс, Андреас Антонопулос, Адам Бек, Білл Бархідт, Пол Броуді та інші.

Постановка завдання. Основним завданням, яке поставлене при написанні статті, є обґрунтування доцільності використання блокчейн технології в таких сферах як економіка, наука, управління даними та Інтернет безпека.

Виклад основного матеріалу. В 2008 році особа з псевдонімом «Сатоші Накамото» описала новий протокол для системи прямих електронних розрахунків за допомогою криптовалюта під назвою «біткойн». Криптовалюта суттєво відрізняється від традиційних валют, вона не створюється і не контролюється жодною державою. Базується на використанні протоколу з дотриманням ряду правил, які забезпечують цілісність інформації, що передається між мільярдами пристроїв безпосередньо, без звернення до надійної третьої сторони. Тут широко використовуються розподілені обчислення.

Згаданий протокол покладений за основу постійно зростаючого числа розподілених реєстрів, так званих блокчейнів (або ланцюжків блоків), найбільшим серед яких є біткойн. За основу складної технології покладено просту ідею. Блокчейн — це багатофункціональна та багаторівнева інформаційна технологія, призначена для надійного обліку різних активів. Потенційно ця технологія охоплює всі без винятку сфери економічної діяльності і має безліч галузей застосування. В тому числі: фінансові операції, грошові операції, операції з матеріальними (реальна власність, нерухомість, автомобілі і т.д.) і нематеріальними (права голосування, ідеї, репутація, наміри, медичні дані, особиста інформація) активами. Блокчейн створює нові можливості для пошуку, організації, оцінки і передачі будь-яких дискретних одиниць. По суті, це нова організаційна парадигма для координації будь-якого виду людської діяльності.

Блокчейн став рішенням давньої проблеми цифрових грошей — проблеми подвійного витрачання. До появи криптографії блокчейна цифрову валюту, як і будь-який інший цифровий актив, можна було безкінечно копіювати. При цьому без спеціального посередника неможливо було підтвердити, що та або інша партія грошей не була витрачена раніше. Функцію посередника виконувала довірена третя сторона: банк або платіжна система, наприклад PayPal.

Блокчейн вирішує проблему подвійної витрачання, об'єднуючи технологію однорангового обміну файлами BitTorrent і шифруванням з відкритим ключем, тим самим створюючи новий вид цифрових грошей.

У децентралізованих платіжних системах (криптовалюта) немає контролюючого органу. Для запобігання подвійного витрачання було запропоновано

об'єднувати транзакції в блоки, які вибудовують в безперервні ланцюжки, формуючи блокчейн. Отримати право на додавання блоку можна довівши виконання роботи. Перевірка ланцюжка дозволяє впевнитися, що одна і та ж «електронна монета» не витрачалася раніше. Фактично транзакцію засвідчує той вузол, який включає її в блок. Будь-які інші транзакції з визначеною одиницею валюти та визначеним власником система ігноруватиме. Головна мета побудови блокчейна полягає у наданні критерію для досягнення консенсусу про те, яку версію транзакції вважати вірною. Система знаходиться в безпеці, поки найбільша частина її обчислювальних ресурсів знаходиться під сукупним контролем відповідальних учасників.

Першою і найбільш очевидною сферою використання блокчейна стали грошові розрахунки. Існування альтернативних систем грошових розрахунків виправдане вже одними лише економічними міркуваннями: зниження комісій за оплату кредитними картами по всьому світі з 3% хоча б до 1% стане значною вигодою для економіки. Особливо це стосується міжнародного ринку грошових переказів обсягом близько 517 млрд доларів щорічно. Комісії за переказ можуть становити від 7% до 30%. Крім того, блокчейн доставляє кошти негайно, користувачі не очікують переказу декілька днів.

Блокчейн 2.0 — другий важливий крок в розвитку блокчейн-індустрії. Якщо версія 1.0 призначена для децентралізації грошових розрахунків, то Блокчейн 2.0 — для децентралізації ринків у більш широкому аспекті. Він підтримує перекази через блокчейн безліч інших видів активів крім валюти. В розподілений журнал записів можна переміщати і загальнодоступні документи: свідоцтва прав власності на земельні частки і нерухомість, свідоцтва про реєстрацію транспортних засобів, бізнес-ліцензії. За допомогою блокчейна можна підтверджувати цифрові свідоцтва, наприклад водійські посвідчення, посвідчення особи, паспорта і свідоцтва про реєстрацію виборця.

Всесвітня галузь фінансових послуг сьогодні переповнена проблемами. Вона застаріла, бо побудована на технологіях минулого століття, які не встигають за динамічним цифровим світом, і тому часто повільна і ненадійна. Вона монопольним і не дає мільярдам людей доступу до базових фінансових інструментів. Вона централізована і тому схильна до витоку, втрати інформації та часто просто працює не коректно.

Існує декілька причин, за якими технологія блокчейн принесе глибокі зміни фінансової галузі. Насамперед, йдеться про руйнування фінансових монополій та забезпечення можливості приватним особам і організаціям реально вибирати, у який спосіб створювати цінності та керувати ними.

Розглянемо деякі суттєві аспекти реального застосування блокчейн технології.

Атестація. Вперше в історії сторони зможуть, не знаючи один одного і не довіряючи один одному, укладати угоди і вести справи. Підтвердження особистості і встановлення довіри перестали бути правом і привілеєм фінансового посередника. Більше того, в контексті фінансових послуг протокол довіри набуває нового значення. Блокчейн може встановити довірчі відносини, коли вони необхідні, підтвердивши ідентичність і платоспроможність кожного боку за допомогою історії транзакцій, значення репутації та інших соціоекономічних показників.

Вартість. У блокчейн мережа проводить кліринг пірингових передач цінностей та регулює їх. Така діяльність виконується постійно, тому реєстр мережі є завжди актуальним. За підрахунками іспанського банку Santander, використання такої можливості банками, навіть у випадку незмінної бізнес-моделі, дозволило б заощадити близько 20 млрд доларів операційних витрат. Завдяки радикальному зниженню вартості банки змогли б запропонувати приватним і корпоративним клієнтам ширший доступ до фінансових послуг, ринків і капіталів. А в спільнотах, недостатньо охоплених банківським обслуговуванням, запровадити широкий доступ до власних фінансових продуктів.

Швидкість. Сьогодні урегулювання грошового переказу займає сім днів, біржової угоди — два-три дні, а банківської позики — неймовірно 23 дні. Мережа SWIFT щоденно проводить близько п'ятнадцяти мільйонів платежів між десятком тисяч фінансових інститутів у всьому світі, але кілька днів витрачає на їх кліринг і урегулювання. Те ж саме відбувається в системі АСН (Automated Clearing House), яка щорічно проводить в США платежів на трильйони доларів. Біткоїн мережа затрачає в середньому 10 хвилин на кліринг та урегулювання всіх транзакцій, здійснених протягом однакового часу. Інші блокчейни ще швидші, і сучасні новаторські рішення, такі, як Bitcoin Lightning Network, прагнуть на порядок збільшити ємність блокчейна, скоротивши час клірингу та урегулювання до частки секунди.

Управління ризиками. Технологія блокчейна спроможна усунути кілька видів фінансових ризиків. По-перше, ризик урегулювання — це ризик непроходження платежу у результаті помилки під час урегулювання угоди. По-друге, контрагентський ризик, тобто ризик оголошення дефолту однією із сторін угоди до моменту її остаточного урегулювання. І, врешті, системний ризик, тобто сума всіх значних контрагентських ризиків системи. Vikram Pandit назвав його «ризиком Герштата», відповідно до назви німецького банку, який не впорався зі своїми обов'язками і в результаті збанкрутував. «Фінансова криза показала нам, що один з ризиків — неможливість дізнатися, що інша сторона угоди її врегулювала».

Відкритий вихідний код. Галузь фінансових послуг — це величезне технологічне нагромадження застарілих систем, яке може «обвалитися» у будь-

який момент. Цю галузь складно вдосконалювати технологічно, через те, що для кожної інновації потрібна зворотна сумісність. Блокчейн будучи системою з відкритим вихідним кодом може постійно змінюватися, розвиватися, не порушуючи стійкості системи.

Окреслені переваги — атестація, значно нижча вартість, миттєва швидкість, зниження ризиків, велика інновація цінностей, здатності до адаптації — можуть в перспективі змінити не лише платежі, але і операції з цінними паперами, інвестиційне банківське обслуговування, аудит, венчурні інвестиції, страхування, управління підприємницькими ризиками, банківське обслуговування приватних осіб та інші галузі.

Блокчейн-технологія може змінити не лише все, що пов'язано з грошовими ринками, платежами, фінансовими послугами та економікою, але й інші індустрії, більш того майже всі сфери людської діяльності. Вона може зробити революцію навіть у традиційних наукових дослідженнях. На даний час основний напрямок тут — це проекти розподілених пірингових обчислень, в яких добровольці надають вільні обчислювальні потужності для вирішення різноманітних складних задач. Використання блокчейна в наукових цілях дає можливість вирішити проблему марнотратства майнінгової мережі, яка має величезне енергоспоживання. Замість обробки довільних чисел обчислювальні ресурси могли б застосовуватися для більш корисних завдань, таких як генерація рядків коду або хешів.

Окремо варто згадати про наукові публікації. Технологія Блокчейн 3.0 дозволяє повністю забезпечити функції видавництва, включаючи механізм підтвердження якості контенту. Видається можливим створення моделі з використанням децентралізованих автономних організацій і корпорацій, штучного інтелекту та механізмів підтвердження якості. Ідея полягає в організації семантичного пірингового пошуку з використанням соціальних мереж для ідентифікації учасників і технології блокчейн для платежів та забезпечення конфіденційності. Для реалізації такого функціоналу можна використовувати сховища документів, розташованих поза розподіленим журналом записів і посилання на них по ключу в блокчейні. Блокчейн може стати стандартом для публікації наукових робіт, а також даних і метафайлів, пов'язаних з цими роботами.

Незважаючи на безліч цікавих можливостей технології блокчейн, важливо розуміти, в яких галузях не виправдано використання моделей блокчейна та криптовалют. Очевидно, що не всі процеси потребують окресленого підходу. Одним із факторів є масштаб операцій, оскільки не завжди є сенс зберігати кожен мікротранзакцію в загальнодоступний розподілений журнал записів.

Блокчейн-індустрія знаходиться на ранньому етапі розвитку і зіштовхується з багатьма обмеженнями, внутрішніми і зовнішніми, включаючи

технічні проблеми базових технологій, державне регулювання і несприйняття з боку суспільства. Існує ймовірність того, що вся індустрія блокчейна може просто зупинитися через наростання значної кількості проблем. Гарантувати, що цього не станеться не можна.

Підсумовуючи, варто зазначити, що сьогодні блокчейн-економіка має доволі сильні позиції. Показник капіталізації ринку криптовалют становить 410 млрд доларів. Інвестиції в цей сектор, кількість нових стартапів постійно зростає. Індустрія блокчейну вже має більший розмах, ніж всі попередні спроби запровадження цифрових валют.

До видимих переваг варто також віднести тренд на децентралізацію всіх сфер суспільного життя.

Уникнення посередників приносить очевидні економічні перспективи. Галузі, що пов'язані із зберіганням та обробкою даних, побудовані з використанням блокчейна, можуть значно знизити ціни, залучаючи тимчасово вільні обчислювальні ресурси.

Як і будь-яка нова технологія, блокчейн буде служити базою або інструментом для вирішення проблем, які неможливо було вирішити за допомогою наявних технологій або як більш ефективний спосіб їх вирішення. Незважаючи на ряд недоліків, у технології є всі шанси набути поширення в різних галузях економіки. З одного боку, до неї повинні звикнути і перестати сприймати як екзотику. З іншого — сама технологія повинна бути вдосконала.

Література

1. Nakamoto S. A Peer-to-Peer Electronic Cash System / Bitcoin. — URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
2. Ledger Technology: beyond block chain. A report by the UK Government Chief Scientific Adviser / Government Office for Science, 2016.
3. Kastelein R. UK Government Roll Out Massive Blockchain Report. URL: <http://www.the-blockchain.com/2016/01/19/uk-government-rolls-out-blockchain-report/>
4. Distributed ledger technology in payments, clearing, and settlement/Finance and Economics Discussion Series 2016-095. Washington: Board of Governors of the Federal Reserve System, 2016.
5. Richard K. Blockchain Technology and the Insurance Industry. URL: <http://www.the-blockchain.com/2016/01/19/blockchain-technology-and-the-insurance-industry/>

Жмуркевич Андрій Євгенович

кандидат економічних наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Жмуркевич Андрей Евгеньевич

кандидат экономических наук, доцент

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

Zhmurkevych Andriy

PhD in Economics, Associate Professor

Ivan Franko National University of Lviv

Хвищук Богдан Віталійович

студент магістратури

Львівського національного університету імені Івана Франка

Хвищук Богдан Витальевич

студент магистратуры

Львовского национального университета имени Ивана Франко

Khvyshchuk Bohdan

Student of the

Ivan Franko National University of Lviv

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕТОДИ ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ ПРЕДПРИЯТИЯ И МЕТОДЫ ЕЕ ОЦЕНКИ

EFFICIENCY OF ENTERPRISE INFORMATION SYSTEM AND METHODS OF EVALUATION

Анотація. В статті дається аналіз ефективності інформаційної системи, що розвивається в нових умовах глобалізації, яка невіддільно впливає на розвиток інформаційних технологій та підвищення інформаційної культури; умови, які впливають на розвиток інформаційних систем; даються сучасні підходи до визначення поняття «інформаційна система»; даються характеристики оцінки ефективності інформаційних систем.

Ключові слова: інформація, інформаційна система, ефективність інформаційних систем.

Аннотация. В статье дается анализ эффективности информационной системы, что развивается в новых условиях глобализации, постоянно влияет на развитие информационных технологий и повышение информационной культуры; условия, которые влияют на развитие информационных систем; даются современные подходы к определению понятия «информационная система»; даются характеристики оценки эффективности информационных систем.

Ключевые слова: информация, информационная система, эффективность информационных систем.

Summary. In the article the author gives the analysis of becoming of information system, which develops in the new terms of globalization that incessantly influences on development of information technologies and increase of informative culture; terms which influence on development of information system; the modern approaches to determination of concept «information system», describes the characteristics of the evaluation of the effectiveness of information systems

Key words: information, information system, efficiency of information systems.

Застосування сучасної електронної обчислювальної та інформаційної техніки в економічних процесах, і особливо в управлінні підприємством, значно поліпшує форми і методи, надійність і ефективність управління в цілому. Особливо велику користь приносять комплекси ЕОМ, об'єднані мережею, при функціонуванні інформаційних систем в організаціях і установах.

Інформаційна система — це сховище інформації, забезпечене процедурами введення, пошуку, розміщення та видачі інформації. Наявність перерахованих процедур — головна особливість інформаційних систем, що відрізняють їх від простих збирань інформаційних матеріалів, наприклад, особистих бібліотек.

Якість різних інформаційних систем визначається ефективністю і надійністю. Інформаційна система є ефективнішою, якщо краще відповідає своєму призначенню.

Ефективність і надійність — це комплексні поняття, що складаються з багатьох окремих взаємопов'язаних властивостей. Підвищення надійності системи є одним із засобів забезпечення високого рівня ефективності.

Ефективність (системи) в широкому сенсі — це комплексна характеристика системи, що відображає ступінь її відповідності потребам та інтересам її замовників, користувачів, інших зацікавлених осіб.

Зацікавленими особами при впровадженні ІС на підприємстві, як правило, є замовник, інвестор, розробник.

Наведене вище визначення дозволяє одноманітно, з єдиним набором принципів і загальних критеріїв, підходити як до ефективності конкретної інформаційної системи, або ефективності застосування ІТ на підприємстві в цілому, так і до оцінки ефективності при однозначному домінуванні фінансових цілей (у інвестора), а також в тих випадках, коли найважливішими є соціальні чи інші значущі неекономічні цілі. Такі ситуації зустрічаються в життєвих циклах розвитку, як комерційних компаній, так і державних організацій, особливо при реалізації процесів інформатизації.

На підприємстві потреби і інтереси зацікавлених осіб складаються як мінімум в тому, щоб отримати конкретні корисні ефекти від використання системи. У разі створення на підприємстві сучасної інформаційної інфраструктури в число зацікавлених в її ресурсах осіб, крім замовників рішення (якими можуть бути керівники декількох підрозділів і вище керівництво, якою розподілили бюджет), зазвичай входять користувачі, оператори системи і її розробники. Більш того, потреби і інтереси різних зацікавлених осіб можуть суперечити один одному, і це також треба вміти враховувати при визначенні тих ефектів або результатів, які ІТ-рішення повинно забезпечити, і тих витрат, які можна понести заради отримання цих результатів.

Отже, щоб оцінити ефективність ІС, потрібно:

- визначити реальні корисні результати, в тому числі фінансові, які можуть бути отримані підприємством, а також іншими зацікавленими особами (наприклад, інвесторами, власниками, контрагентами та ін.);
- позначити фінансові, кадрові та інші обмеження, такі як час, за яке ефекти повинні бути отримані;
- визначити ступінь відповідності одержуваних корисних ефектів бажаним, а також рівень виконання існуючих обмежень для кожного альтернативного варіанту застосування ІТ на підприємстві;
- вибрати варіант ІТ-рішення, який дозволить найбільш адекватно забезпечити корисні ефекти, причому з мінімальними витратами ресурсів всіх видів.

З позиції самого підприємства ефективна інформаційна система повинна надавати якісні інформаційні сервіси за прийнятною ціною всім бізнес-підрозділам, а бізнес-підрозділи, в свою чергу, правильно використовувати всі послуги ІС.

Крім того, інформаційна система, як уже говорилося, повинна відображати реальні потреби зацікавлених осіб, які з плином часу можуть швидко і суттєво змінюватися. Тому ще один ключовий принцип — ефективність ІС потрібно розглядати в прив'язці до конкретного періоду часу, а інформаційна інфраструктура повинна розвиватися разом зі змінами в бізнесі і відповідати поточним і стратегічним цілям функціонування підприємства. Ефективність ІС визначають порівнянням результатів від її функціонування і затрат всіх видів ресурсів, необхідних для її створення і розвитку.

Беручи до уваги вищевказане є доцільним розглянути основні підходи та методи оцінки ефективності впровадження ІС, які вже розроблені сучасною наукою. Вітчизняними та зарубіжними вченими розроблено декілька груп методів оцінки результатів впровадження ІС. Кожен метод має індивідуальні переваги, недоліки, особливості застосування, обсяг необхідних вихідних даних, рівень обґрунтованості, глибини, достовірності наданих користувачеві результатів.

Зазвичай при оцінці ефективності інформаційних систем користуються портфельним, бюджетним або проектним методологічними підходами.

Існуючі методи оцінки ефективності зазвичай діляться на чотири групи: методи інвестиційного та фінансового аналізу, якісні та імовірнісні (див. Рис. 1).

Методи інвестиційного аналізу є загальноприйнятими інструментами для обґрунтування будь-якого бізнес-проекту. Методи інвестиційного аналізу розглядають витрати на ІС як інвестиції, а ефекти від використання ІС як дохід від цих інвестицій. До методів інвестиційного аналізу відносять оцінку

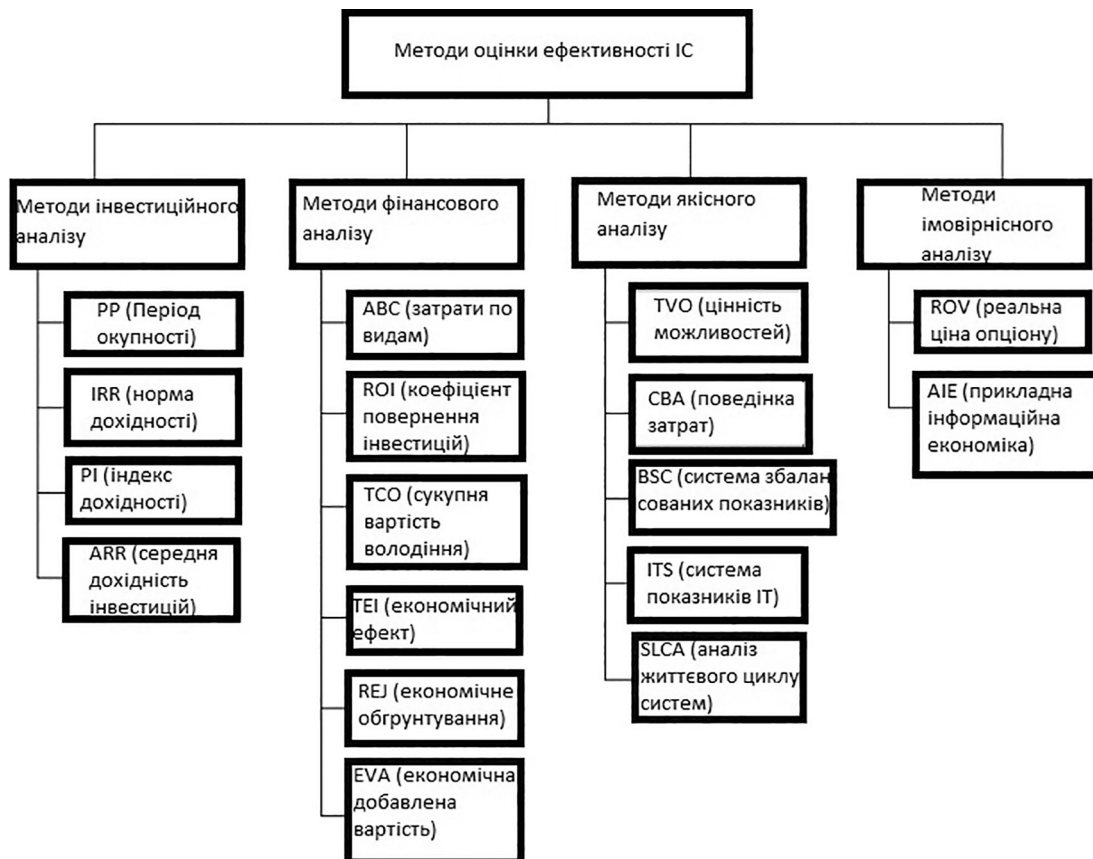

Рис. 1. Методи оцінки ефективності інформаційних систем

рентабельності інвестицій (ROI), метод визначення внутрішньої дохідності (IRR), метод розрахунку терміну окупності інвестицій (PP) та ін.

Фінансові методи розрахунку, в яких використовуються традиційні підходи до фінансового розрахунку економічної ефективності стосовно специфіки ІТ та з урахуванням необхідності оцінювати ризик. Перевага фінансових методів в їх основоположних принципах, запозичених з класичної теорії визначення економічної ефективності інвестицій.

Якісні методи оцінки доповнюють кількісні розрахунки. Якісні методи оцінки проводять порівняння різних складових ефекту від використання ІС, які не піддаються кількісній оцінці. Це може допомогти оцінити всі явні і неявні фактори ефективності ІС та пов'язати їх із загальною стратегією компанії.

В імовірнісних методах використовуються статистичні та математичні моделі, що дозволяють оцінити ймовірність виникнення ризику. Перевагою імовірнісних методів є можливість оцінки імовірності виникнення ризику і появи нових можливостей.

Виходячи з результатів проведеного аналізу, всі наведені методи оцінки мають свої недоліки. Найпоширенішими з них є складність при розрахунках або впровадженні, відсутність аналізу ризиків, суб'єктивізм при оцінюванні. Вони можуть призвести до ускладнень чи помилок в процесі впровадження або модернізації ІС на підприємстві. Зважаючи, що, з одного боку, використання ІС в сучасній практиці господарювання підприємств є практично безальтернативним, а з іншого, на велику ресурсоемність впровадження або модернізації ІС, можна зробити висновок про те, що вартість помилок при вирішенні даних питань може бути надзвичайно високою.

Таким чином, доведено, що впровадження та постійна модернізація ІС підприємств є практично безальтернативним шляхом розвитку у найближчий час. Визначено, що всю множину методів, що використовуються для оцінки ефективності інвестицій в ІС можна розділити на чотири групи: інвестиційні, якісні, фінансові та імовірнісні.

Література

1. Верескун М. В. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. — Випуск 1(11), 2015. — С. 23–25.
2. Васильків Н. М. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Ефективність інформаційних систем» / Васильків Н. М. — 2005. — С. 48–84.
3. Інформаційні системи і технології в економіці: Посібник / За ред. Пономаренка В. С. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 544 с.
4. Информационные технологии: учебник / под ред. В. В. Трофимова. — М.: Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2011. — 624 с. — (Основы наук).
5. Казакова, Г. Я.; Казакова, Г. К. Экономическая сущность и преимущества малых инновационных предприятий. В сборнике: Экономика и управление отраслями, комплексами на основе инновационного подхода / Материалы Международной научно-практической конференции. Редактор: Б. К. Салаев. — 2015. — С. 63–64.

References

1. Vereskun M. V. Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti. -Vypusk 1(11), 2015. — S. 23–25.
2. Vasylykiv N. M. Opornyi konspekt leksii z dystsypliny «Efektyvnist informatsiinykh system» / Vasylykiv N. M. — 2005. — S. 48–84.
3. Informatsiini systemy i tekhnolohii v ekonomitsi: Posibnyk / Za red. Ponomarenka V. S. — K.: Vydavnychiy tsentr «Akademiia», 2002. — 544 s.
4. Informatsionnye tekhnologii: uchebnyk / pod red. V. V. Trofimova. — M.: Izdatelstvo Yurayt; ID Yurayt, 2011. — 624 s. — (Osnovy nauk).
5. Kazakova, G. Ya.; Kazakova, G. K. Ekonomicheskaya sushchnost i preimushchestva malykh innovatsionnykh predpriyatiy. V sbornike: Ekonomika i upravlenie otraslyami, kompleksami na osnove innovatsionnogo podkhoda / Materialy Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii. Redaktor: B. K. Salaev. — 2015. — S. 63–64.

УДК 004.738.5:339.138

Колонтаєвський Олег Петрович

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту і адміністрування

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Колонтаевский Олег Петрович

кандидат экономических наук, доцент,

доцент кафедры менеджмента и администрирования

Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А.Н. Бекетова

Kolontaievskiy Oleg

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of Management and Administration Department

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Половинка Вікторія Андріївна

асистент кафедри менеджменту і адміністрування

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Половинка Виктория Андреевна

ассистент кафедры менеджмента и администрирования

Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А.Н. Бекетова

Polovynka Viktoriia

Assistant of Management and Administration Department

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ОПИСУ ТА СЕГМЕНТАЦІЇ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ ДЛЯ ЗАХОДІВ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ

АНАЛИЗ МЕТОДОВ ОПИСАНИЯ И СЕГМЕНТАЦИИ ЦЕЛЕВОЙ АУДИТОРИИ ДЛЯ МЕРОПРИЯТИЙ ИНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГА

ANALYSIS OF TARGET AUDIENCE'S DESCRIPTION AND SEGMENTATION METHODS FOR INTERNET-MARKETING ACTIVITIES

Анотація. В статті розглянуто особливості складання та донесення унікальної торгової переваги, проаналізовано методи опису цільової аудиторії та її сегментації. Проведено опис та аналіз підходів до описання цільової аудиторії. Цільова аудиторія розглядається як важлива складова процесу комунікації та провадження маркетингових дій.

Ключові слова: цільова аудиторія, інтернет-маркетинг, карти емпатії, унікальна торгова пропозиція.

Аннотация. В статье рассмотрены особенности составления и донесения уникального торгового предложения, проанализированы методы описания и сегментации целевой аудитории. Проанализированы подходы к описанию целевой аудитории. Целевая аудитория рассматривается как важная составляющая процесса коммуникации и реализации маркетинговой деятельности.

Ключевые слова: целевая аудитория, интернет-маркетинг, карты эмпатии, уникальное торговое предложение.

Summary. In the article studies particular qualities of formation the unique selling propositions, analyzes the methods of target audience description and segmentation. It describes and analyzes approaches to describing the target audience. The target audience is considered as an important component of the process of communication and implementation of marketing activities.

Key words: target audience, internet marketing, empathy maps, unique selling proposition.

Актуальність. Визначення цільової аудиторії має велике значення у просуванні товарів або послуг, при складанні стратегії маркетингових комунікацій та формулюванні ключових повідомлень. Відсутність належного аналізу цільової аудиторії продукту, послуги чи бренда суттєво зменшує ефективність просування та комунікацій: зменшується ефективність таргетингу (націлювання), відсутня чітка трансляція унікальної торгової пропозиції (УТП), бренд не звертається до своєї аудиторії на зрозумілій їй «мові», тож вона вас не розуміє або розуміє дещо гірше.

В Інтернет середовищі користувачу у відповідь на його запит, прямо або опосередковано щодня пропонується безліч однотипних пропозицій (товарів/послуг) та інформації щодо них. Всі ці пропозиції схожі за ціною, мають однакові характеристики, несуть у собі одні й ті самі вигоди для споживача. Аби виділитися серед конкурентів важливим є сформулювати свою унікальну торгову пропозицію, тим самим бренд ніби займає більш вузьку нішу, де конкуренція або відсутня, або є значно меншою. Прикладом може бути додавання специфічних характеристик та цінностей до базових характеристик товару. В ситуації коли товар/послуга/бренд має багато додаткових характеристик, що можуть бути використані для зазначених цілей, постає питання яку з них обрати, щоб збільшити вірогідність покупки або зацікавленості у товарі/послуді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковцями та фахівцями з інтернет-маркетингу [1–4] пропонується сегментацію цільових аудиторій проводити за описом середньостатистичних клієнтів, традиційних опитувань дослідницьких компаній, статистичних онлайн-інструментів на кшталт Google Analytics для сайту і Facebook для сторінки в соціальних мережах, за результатами опитувань аудиторії сайту з використанням опитної форми або реєстрації на сайті. При цьому не визначається послідовність використання тих чи інших методів визначення цільової аудиторії з метою досягнення найбільшої ефективності реалізації заходів інтернет-маркетингу.

Метою статті є аналіз методів сегментації цільової аудиторії для заходів інтернет-маркетингу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Пропонується спочатку сегментувати цільову аудиторію за стійкими ознаками (соціально-демографічними характеристиками, очікуванням від продукту, стилем життя, оточуючою інформацією та іншим), і після цього, опираючись на їх цінності, очікування, або страхи сформулювати своє релевантне повідомлення або УТП для кожною групи цільової аудиторії окремо. При складанні ключових послань також слід враховувати на якому етапі воронки продажів знаходиться цільова група. Виконання цієї умови значно підвищують шанси на вчинення покупки.

В рамках провадження інтернет-маркетингу детальна сегментація окрім опису цінностей цільової

аудиторії також дає змогу виділити її серед інших користувачів. Після складання детального опису та сегментації цільової аудиторії стає можливим підібрати релевантні канали і інструменти просування, більш детально налаштувати рекламні кампанії, підготувати відповідні типи контенту, націлити кампанії саме на ті фактори поведінки, що властиві окремим групам цільової аудиторії. Тож кожна група побачить маркетингові послання, призначені саме їй, таким чином бренди отримують можливість донесення інформації що є важливою і зрозумілою саме цьому сегменту.

Рівні опису цільової аудиторії: загальний рівень, рівень товарної групи, рівень бренду [5]. Загальний рівень опису цільової аудиторії — складання портрету покупця за географічними, соціально-демографічними та психографічними характеристиками. Рівень товарної категорії — опис особливостей поведінки покупця, що виникає при виборі, купівлі та застосуванні продукту чи послуги.

На рівні бренду описують ступінь обізнаності цільових покупців щодо бренду, їх лояльності до нього, сформованої думки та наміру здійснення покупки.

Методи та інструменти опису цільової аудиторії:

1. Метод «5W» М. Шеррингтона: описується що (what) — тип товару; хто (who) — тип споживача; чому (why) — тип мотивації; коли (when) — в які моменти відбувається покупка; де (where) — канали реалізації товару [6].

2. Портрет споживача (Buyer Persona) — детальний портрет ідеального клієнта бренду/товару/послуги. Модель складання карток портретів користувачів, використовується образ ідеального покупця або описуються існуючі покупці.

3. Карти емпатії — інструмент візуалізації ідей, що дозволяє подивитися на продукт з позиції споживача. Карти емпатії є альтернативою портрету споживача, вони дозволяють краще зрозуміти споживача, оцінити продукт від його імені, з'ясувати приховані потреби користувача та процес прийняття рішень. Питаннями до складання карт емпатії є: загальна ціль споживача, опис споживача, що споживач має зробити, що бачить споживач, що він говорить, що він робить, що споживач чує, що він думає та відчуває, а також опис їх хвилювань та майбутніх вигод.

Для ефективною реалізації заходів інтернет-маркетингу важливо виконати послідовно наступні дії (див. рис. 1):

1. Визначити та сегментувати цільову аудиторію;
2. Скласти ключові послання, стратегію комунікації, унікальну торгову пропозицію, розробити контент для кожною групи окремо;
3. Визначитися з таргетингом для кожною групи користувачів;
4. Коригувати стратегію комунікації по групах відповідно до етапів воронки продажів;
5. Регулярно проводити заміри по встановленим метрикам та показникам і вносити зміни відповідно до отриманих результатів.

Рис. 1. Алгоритм опису та сегментації цільової аудиторії для заходів інтернет-маркетингу

На четвертому етапі наведеної схеми слід також враховувати виникнення нових груп користувачів та споживачів, що вже знайомі з брендом/товаром/послугою, або тих хто вже є клієнтом — для них слід розробити окремі посилання та стратегію комунікації виходячи з поставлених цілей: повернення користувачів що не закінчили процес покупки, чи реалізація додаткових товарів/послуг тим хто вже здійснив покупку, або формування певного іміджу чи лояльності.

Висновки. Таким чином, серед зазначених методів опису цільової аудиторії за існуючої можливості

доцільно буде використовувати всі доступні методи в залежності від ринкової ситуації аби мати змогу оцінити ситуацію та описати споживача з різних боків. Та слід зазначити що саме карти емпатії мають декілька важливих відмінностей: вони дають змогу відобразити думки та почуття користувачів та їх наслідки що саме впливають на подальші дії користувача. Важливою є також роль карт емпатії в побудові так званого досвіду взаємодії (з сайтом, з товаром/послугою, точкою або каналом комунікації). Карти емпатії можна використовувати як для опису B2C клієнтів, так і для B2B сегменту.

Література

1. Як швидко запустити бізнес в Інтернеті і отримати перших клієнтів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uainfo.org/blognews/1519906812-yak-shvidko-zapustiti-biznes-v-inetrneti-i-otrimati-pershih.html>.
2. Цільова аудиторія з токи зору SEO та реклами [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://seo-fight.blogspot.com/2010/12/seo.html>.
3. Ваша цільова аудиторія: як краще її пізнати та достукатись до неї [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://internetdevels.ua/blog/tips-for-reaching-out-to-your-target-audience>.
4. Розкручування і просування сайту. Як визначити цільову аудиторію сайту? [Електронний ресурс]: — Режим доступу: <http://webstudio2u.net/ua/web-promotion/197-target-audience.html>.
5. Методика описания целевой аудитории [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://powerbranding.ru/potrebitel/ta-description/>.
6. Цільова аудиторія і важливість її визначення. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://maxumus.com.ua/blog/marketingovi-doslidzhennia/tsilova-auditoria-i-vazhlivist-yiyi-viznachennia/>.

УДК 005.342:316.334.2](045)

Остропольська Зоя Миколаївна

кандидат філософських наук, доцент

Харківська державна академія культури

Остропольская Зоя Николаевна

кандидат философских наук, доцент

Харьковская государственная академия культуры

Ostropolska Zoya

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor

Kharkiv State Academy of Culture

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ

ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ ФАКТОР В ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ

THE HUMAN FACTOR IN INNOVATION: SOCIAL AND CULTURAL ASPECTS

Анотація. У контексті існуючого в науковій літературі дискурсу досліджуються місце і роль людського фактора в інноваційній діяльності, його вплив на перспективи інноваційних процесів у соціокультурному розвитку українського суспільства, підкреслюється необхідність нової якості людського капіталу, тобто людей, схильних до інновацій – таких, які б були органічними суб'єктами інноваційної ментальності. Все це передбачає істотне переосмислення питань щодо використання існуючого соціального, культурного й інституціонального потенціалу, його трансформації в контексті вимог європейської ринкової економіки, міжнародного бізнесу. Підкреслюється роль держави в наданні національному бізнесу, особливо середньому і малому, свободи господарювання, усілякої підтримки інвестиційного бізнесу. Визначається, що основною ланкою у вирішенні оптимального стану існування всієї системи інноваційного розвитку країни є люди. Зважаючи на особливості історичного розвитку України, специфіки людського фактора трудової психології та ментальності населення, зазначається необхідність правильно визначити стратегію соціокультурних трансформацій для подальшого успішного інноваційного розвитку країни.

Ключові слова: культура, соціокультурна сфера, людський фактор, ментальність, інновація, інноваційна діяльність, господарсько-економічна діяльність, ринкова економіка, підприємництво, бізнес.

Аннотация. В контексте существующего в научной литературе дискурса исследуются место и роль человеческого фактора в инновационной деятельности, его влияние на перспективы инновационных процессов в социокультурном развитии украинского общества, подчеркивается необходимость нового качества человеческого капитала, то есть людей, склонных к инновациям – таких, которые были органическими субъектами инновационной ментальности. Все это предполагает существенное переосмысление вопросов использования существующего социального, культурного и институционального потенциала, его трансформации в контексте требований европейской рыночной экономики, международного бизнеса. Подчеркивается роль государства в предоставлении национальному бизнесу, особенно среднему и малому, свободы хозяйствования, всякой поддержки инвестиционного бизнеса. Определяется, что основным звеном в решении оптимального состояния существования всей системы инновационного развития страны являются люди. Учитывая особенности исторического развития Украины, специфики человеческого фактора трудовой психологии и ментальности населения, отмечается необходимость правильно определить стратегию социокультурных трансформаций для дальнейшего успешного инновационного развития страны.

Ключевые слова: культура, социокультурная сфера, человеческий фактор, ментальность, инновация, инновационная деятельность, хозяйственно-экономическая деятельность, рыночная экономика, предпринимательство, бизнес.

Summary. In the context of the existing scientific literature discourse examines the place and role of the human factor in innovation, its impact on the character and prospects of innovative processes in the socio-cultural development of Ukrainian

society, emphasizes the need for a new quality of human capital, that is, people who are prone to innovations – such as would be organic subjects of innovative mentality. All this involves a substantial rethinking of the issues of using existing social, cultural and institutional capacity, its transformation in the context of the requirements of the European market economy, international business. Emphasizes the role of the state in providing national business, especially medium and small, freedom of management, and every possible support for investment business. It is determined that people are the main link in solving the optimal state of existence of the whole system of innovative development of the country. Given the peculiarities of the historical development of Ukraine, the specifics of the human factor in labor psychology and the mentality of the population, it is necessary to correctly identify the strategy of socio-cultural transformations for the further successful innovation development of the country.

Key words: culture, socio-cultural sphere, the human factor, mentality, innovation, innovative activity, economic activity, market economy, entrepreneurship, business.

Постановка проблеми. Однією з характерних ознак сучасного світового розвитку є трансформація національних культур як результат інтенсивного впливу світових глобалізаційних процесів. Трансформація — це певна стратегія буття культури: змінення власного усталеного способу існування як відповідь на виклики цивілізації і водночас засіб самозбереження, самоідентифікації. Збереження життєздатного — того, що випробуване часом, відмова від застарілого, віджитого й оновлення, упродовження новаційного — така «технологія» соціокультурного розвитку окремих спільнот, етносів, державних утворень як суб'єктів глобалізованого цивілізаційного поступу людства. Сутність означеного діалектичного процесу полягає не тільки в самозбереженні, а й в саморозвитку, самоконструванні окремих, відносно локальних культур.

Україні як незалежній, молодій державі притаманні всі перелічені вище ознаки соціокультурної трансформації. Зі світового ансамблю культур, націй і держав, їй необхідно бути постійно мобілізованою, трансформуватися, так би мовити, «на марші», оперативно оновлювати буття свого соціуму. Однією зі складових, поряд зі збереженням національних традицій і позбавлення негативних, гальмуючих поступ нації явищ, є інноваційна діяльність як чинник, необхідний для її соціокультурного розвитку. Але означена діяльність, як відомо, є функцією соціального суб'єкта, людини. Тобто проблему розробки й упродовження інновацій слід розглядати передусім з позицій людиновимірних критеріїв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика людського фактора в інноваційній діяльності завжди була предметом постійної уваги соціологів, економістів, культурологів, філософів, психологів. Відомо, що інтерес до неї значно посилюється після опублікування ґрунтовних досліджень В. Зомбарта, Г. Зіммеля, особливо М. Вебера. В різних аспектах місце і роль сучасної людини в інноваційній діяльності розглядають українські вчені. Зокрема означена проблематика стала предметом обговорення на II міжнародному науковому симпозіумі «Держава і ринки в умовах глобальних трансформацій (29 травня 2015 р.)» у виступах В. Д. Базилевича, М. І. Зверякова, А. А. Глушченка, В. Р. Сіденка та ін.

Питання людського фактора в інноваційній діяльності в контексті глобалізації та трансформації соціокультурних процесів в українському суспільстві досліджуються також у статтях П. Т. Бубенка та В. А. Гусева, В. С. Будикіна, В. М. Геєця, Б. М. Данилишина, В. Є. Куриляка та Є. В. Савельєва, О. М. Ніколюка, В. П. Онищенко.

Мета статті. У контексті існуючого в науковій літературі дискурсу дослідити роль і вплив людського фактора на перспективі інноваційних процесів у соціокультурному розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У наукових дослідженнях, зокрема в праці «Протестанська етика і дух капіталізму», М. Вебер акцентує на ролі таких чинників, як релігійне виховання і раціоналістичне мислення у формуванні професійних та моральних якостей працівників — суб'єктів господарсько-економічної діяльності. Професійне покликання, етичні настанови аскетичного протестантизму, новаційне мислення формували в них «дух капіталізму», сприяли трансформації середньовічної традиційної свідомості, формуванню нового способу як господарського, так і всього культурного життя в окремих країнах Заходу. Особливою значимості інновації як складова цивілізаційного поступу набули завдяки науковим розробкам відомого американського економіста Й. Шумпетера (1883–1950). Саме він вперше використав термін «інновація» для означення нового або вже відомого продукту з новими якостями [7, с. 408]. Інновація, згідно з Й. Шумпетером — це передусім явище господарсько-економічної діяльності, ринкового процесу. Інноваційна діяльність є процесом і результатом практичного опанування нової технології, вироблення продукту, надання послуг.

Закон України «Про інноваційну діяльність» передбачає здійснення інноваційної діяльності не тільки в суто господарсько-економічній галузі, а певною мірою і в ширшій сфері — соціокультурній. У статті 5 означеного Закону «Суб'єкти інноваційної діяльності» визначено, які фізичні і (або) юридичні особи здійснюють або залучаються до інноваційної діяльності, реалізації в Україні інноваційних проєктів. У ньому передбачено різні види фінансової

підтримки суб'єктам інноваційної діяльності (абзац сьомий частини першої статті 1 у редакції Закону України від 28.09.2011 р., № 3715-VI) [5].

Таким чином, законодавча підтримка держави інноваційної діяльності є, але реальний стан справи, як свідчать фахівці-вчені і практичні працівники, є незадовільним. «Чому гальмуються інноваційні процеси в Україні?» — таке проблемне питання стоїть на порядку денному протягом останніх десятиліть. Серед невирішених проблем найскладнішою залишається проблема людського фактора або людського капіталу. У статті, опублікованій ще у 2009 р., П. Т. Бубенко та В. А. Гусєв зазначили, що рівень і довгострокові перспективи тієї чи іншої країни визначаються наявністю людського капіталу ефективністю його відтворення, а також якістю існуючої інноваційної системи. А далі вони уточнювали: «... справжньою проблемою, яка гальмує становлення національної інноваційної економіки, є проблема підприємництва, точніше низький рівень підприємницької активності вітчизняних суб'єктів господарювання, особливо в складних, наукомістських видах бізнесу. З огляду на свою важливість саме ця проблема повинна перебувати у фокусі державної інноваційної політики» [2, с. 33].

Минуло сім років і ті самі автори опублікували нову статтю з інноваційної тематики, у якій зазначають, що «інноваційні перспективи України, як і раніше, залишаються доволі туманними» [3, с. 83]. Ті самі проблеми, ті самі бар'єри перешкоджають інноваційному розвитку економіки й усій соціокультурній сфері. Подолати затяжну кризу інноваційного розвитку, як вважають зазначені автори, можна за певних умов, зокрема за наявності: 1) підприємців (у шумпетерському розумінні); 2) висококонкурентного середовища; 3) розвинутої науки; 4) фінансових інститутів та фінансових ресурсів; 5) інноваційної інфраструктури (зокрема правових інститутів). Критичними, на думку авторів, є перші дві умови: саме вони найбільше впливають на ситуацію. «Якщо підприємців у країні немає або їх дуже мало, — зазначають вони, — то ніякі комбінації інших чинників не можуть помітно активізувати інноваційну діяльність». Що ж стосується другої умови (наявності конкурентного середовища), то, на думку авторів, «в Україні, як і в більшості країн з перехідною економікою, таке середовище так і не створене, оскільки воно існує тільки там, де є багато незалежних підприємців, корупція контрольована, а правова система і судова влада ефективно захищають права власності. Якщо цього немає, то конкуренція штучно пригнічується, бізнес-середовище стає непрозорим, а стимули до інноваційної поведінки в бізнесі зникають» [3, с. 86].

Швидкість інноваційного поступу визначається і тим, наскільки оперативно можуть бути створені та реалізовані умови чотири і п'ять у вищенаведеному переліку умов успішного інноваційного розвитку.

Врешті-решт П. Т. Бубенко і В. А. Гусєв дійшли висновку, що для вирішення означених проблем інноваційного процесу в Україні потрібні належним чином підготовлені люди, особлива атмосфера довіри і працюючий фондовий ринок [3, с. 87].

Можливості інноваційного розвитку України в контексті викликів глобалізації, проблеми реіндустріалізації країни та формування її людського і соціального капіталів розглянуто в статті В. П. Онищенка. Серед причин, які перешкоджають модернізації України, автор особливу увагу приділяє людському фактору. Можливості людського капіталу в Україні, вважає він, не дозволяють їй упевнено стати на інноваційний шлях розвитку. Не слід шукати інших вагомих причин щодо невдач у перетворенні країни, адже проблеми — саме в нас: «Це ми — причина невдач. Це наш «дракон» (корупція, соціальна та політична пасивність, байдужість, невіра у власні можливості тощо), і ми повинні знищити його в собі. Необхідно визнати, що ми «не такі» європейці, що ми травмовані тяжким історичним і соціокультурним спадком, що ми різні за своєю соціальною та економічною ментальністю, а тому по-різному бачимо шляхи до нашого майбутнього, що і спричиняє нестабільність українського суспільства. Але ми повинні побороти цей тяжкий спадок» [6, с. 5].

Отже, слід усвідомити, що ми, українці, хоча і європейці, але «не такі», як, наприклад, жителі країн Західної Європи, зокрема, у своєму ставленні до праці, приватної власності, норм моральності. Тобто, маємо «не таку» ментальність і дещо відмінні ціннісні орієнтири. Безумовно, ці особливості людського фактора позначилось на всій соціокультурній діяльності українського етносу, зокрема господарсько-економічних відносинах.

Відомо, що історія становлення і розвитку української нації має занадто багато трагічних сторінок. Про це, наприклад, нагадує В. Вінниченко у своєму «Щоденнику»: «Читати українську історію треба з бромом, — до того боляче, досадно, гірко, сумно перечитувати, як нещасна, зацькована, зашарпана нація тільки те й робила за весь час свого державного (чи вірніше: півдержавного) існування, що огризалась на всі боки: от поляків, руських, татар, шведів. Уся історія — ряд, безупинний, безперервний ряд повстань, війн, пожарищ, голоду, набігів, військових переворотів, інтриг, сварок, підкопування... Паршиві шанюлюби, національне сміття, паразити й злодії продають на всі боки: хто більше дасть. Нащадки прадідів поганих повторюють погані діла дідів-поганців. І розшарпаний, зацькований народ безпомічний жде, якому панові його оддадуть... Ні, ні української історії... без брому, без валеріанки або без доброї дози філософського застереження не можна» [4, с. 122].

Відомо, що з історичних причин Україна (її територія) кілька століть існувала і розвивалась в умовах, коли особисті права і свободи були істотно обмежені,

порівняно з Європою. «У результаті ми у більшості своїй менш самодостатні й самодіяльні, тобто менш заповзятливі, ніж європейці. По-друге, все ще продовжують позначатися тривалий соціалістичний досвід і принципова неекономічність тодішньої господарської системи» [2, с. 35].

Щодо соціалістичного минулого України, то цей період її існування ще більшою мірою позначився втратою суб'єктами господарювання основних принципів і норм справжньої ринкової економіки. У західних країнах під економікою завжди розуміється «ринкова економіка», оскільки жодної іншої економіки бути не може. В її основі вбачають три основоположні цінності: 1) священне право приватної власності визначається суспільством як не відчужене. Це правило фіксується законодавчо і держава є гарантом його збереження; 2) свобода виробництва, обміну і розподілу товарів і послуг самостійним суб'єктом господарської діяльності, що здійснює її на власні кошти і власний ризик, тобто є цілком відповідальним за власну господарську діяльність; 3) прибуток, оцінка результатів господарської діяльності щодо перевищення прибутків над витратами у вартісному варіанті.

«У такому розумінні радянська планово-адміністративна господарська діяльність економікою ніколи не була» [8, с. 61]. Можна стверджувати, зауважує Є. Г. Філатова, що радянська людина не тільки не була зацікавлена в придбанні будь-якої власності, але взагалі погано розуміла, що це таке. Наприкінці радянського етапу розвитку в масовій свідомості переважало ставлення до власності як до «нічєї» [8, с. 61]. Отже, за часів радянської влади в декількох поколіннях сформувалося байдуже, незацікавлене ставлення до володіння власністю, недостатня мотивація до власної праці під час планування системи зрівнялівки в оплаті.

Пасивність і безініціативність працівників багато в чому компенсувалися патерналістською політикою держави, яка «працювала» на міфологічну картину нового суспільства, підтверджуючи тезу пропаганди про «найсправедливіше» суспільство, в якому кожний одержує за його працю. Минуло вже чверть століття після розпаду СРСР, а в країнах на пострадянському просторі, зокрема в Україні, у свідомості її громадян ще і донині живуть залишки радянської «економічної культури». Надто складно перебороти ментальну інертність, набуту за радянських часів, притаманну як окремим індивідам, так і основній масі населення. Розпочати життя з «чистого аркуша», очевидно, зможуть нові покоління, котрі не обтяжені «здобутками» радянської ідеології.

В умовах глобалізації Україна стратегічно правильно зорієнтувалася — обрала шлях до європейської інтеграції. Але шлях цей непростий, передбачає істотне переосмислення питань щодо

використання існуючого соціального, культурного й інституціонального потенціалу, його трансформації в контексті вимог європейської ринкової економіки, міжнародного бізнесу. Держава повинна надати національному бізнесу, особливо середньому і малому, свободу господарювання, усіляко підтримувати інвестиційний бізнес. Основною ж ланкою у вирішенні оптимального стану існування всієї системи інноваційного розвитку країни є люди. А це на сьогодні — найслабкіша ланка цієї системи. «Європейський вибір України — це визнання первинної ролі людини у суспільному розвитку», — зазначає В. Р. Сіденко [1, с. 92]. На підтвердження цієї тези ґрунтовні аргументи наводить В. Л. Онищенко. Для створення інновацій, наголошує він, необхідні: 1) люди, які б відтворили нові знання; 2) люди, які б могли зрозуміти, як ці знання можливо втілити у процес створення нової технології та нового продукту (прикладна наука, інженерія); 3) люди, які можуть вкласти гроші для налагодження нових технологій для виробництва нової продукції, тобто бізнесмени, підприємці. «Держава повинна сконцентрувати увагу на центральній фігурі нашого майбутнього — підприємцеві, — наголошує цей автор. — А вже він вирішить проблеми і освіти, і науки, і багато чого, що формує «людський капітал» — стратегічний ресурс людського розвитку. Підприємець — первинний, держава — вторинна у відтворенні національного багатства. Саме ті держави, які через покоління реалізують цей принцип, досягли видатних успіхів у розвитку. В Україні поки що мало розуміння цього очевидного феномену, а тому ми відстали» [6, с. 11].

Отже, на думку фахівців з проблем інноваційної діяльності, необхідна нова якість людського капіталу, тобто людей, схильних до інновацій — таких, які б були органічними суб'єктами інноваційної ментальності. У глобальному рейтингу Україна за наявністю інженерів і вчених посідає 46 місце серед 148 країн, а за здатністю до інновацій — 100. Коментуючи ці показники, В. П. Онищенко зазначає: «Це свідчить про низький рівень наших інженерів і вчених, адже «наявність» не означає «ефективність». Наша наукова система архаїчна — НДІ, великі наукові колективи, академіки-адміністратори тощо. Для СРСР це підходило, а для ринкової економіки — ні. Ці монстри (скоріше, залишки від них) не повороткі, а тому наука відірвана від ринку» [6, с. 13].

Підсумовуючи, зазначимо: зважаючи на особливості історичного розвитку України, специфіки людського фактора трудової психології та ментальності населення, необхідно правильно визначити стратегію соціокультурних трансформацій для подальшого успішного інноваційного розвитку країни. Шанс для інноваційного поступу держави є, отже, необхідно активно діяти.

Література

1. Бодров В. Г., Соколова О. М. II Міжнародний науковий симпозиум «Держави і ринки в умовах глобальних трансформацій» (до 400-річчя політичної економії — науки про закони управління господарством): (politicos, oicos, nomos) / В. Г. Бодров, О. М. Соколова // Економіка України. — 2015. — № 7. — С. 87–96.
2. Бубенко П., Гусев В. Чому гальмуються інноваційні процеси в Україні? / П. Бубенко, В. Гусев // Економіка України. — 2009. — № 6. — С. 30–38.
3. Бубенко П., Гусев В. Продовжуємо заговорювати інноваційний розвиток / П. Бубенко, В. Гусев // Економіка України. — 2016. — № 7. — С. 82–92.
4. Винниченко В. Щоденник / Володимир Винниченко // Київ. — 1999. — № 9.
5. Закон України «Про інноваційну діяльність. Із змінами і доповненнями» від 16 жовтня 2012 року, № 5460 — VI // Урядовий кур'єр. — 2012. Взято з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
6. Онищенко В. П. Реалії та можливості економічної стабілізації та розвитку України. — 2015. — № 7. — С. 4–15.
7. Петрова І. Л. Інновація / І. Л. Петрова // Енциклопедія сучасної України. Т. 11. — К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. — 710 с.
8. Экономическая психология / под ред. И. В. Андреевой. СПб: Питер, 2000. — 512 с.

References

1. Bodrov V. H., Sokolova O. M. II Mizhnarodnyi naukovyi symposium «Derzhavy i rynky v umovakh hlobalnykh transformatsii» (do 400-richchia politychnoi ekonomii — nauky pro zakony upravlinnia hospodarstvom): (politicos, oicos, nomos) / V. H. Bodrov, O. M. Sokolova // Ekonomika Ukrainy. — 2015. — № 7. — S. 87–96.
2. Bubenko P., Husiev V. Chomu halmuiutsia innovatsiini protsesy v Ukraini? / P. Bubenko, V. Husiev // Ekonomika Ukrainy. — 2009. — № 6. — S. 30–38.
3. Bubenko P., Husiev V. Prodovzhuiemo zahovoriuvaty innovatsiinyi rozvytok / P. Bubenko, V. Husiev // Ekonomika Ukrainy. — 2016. — № 7. — S. 82–92.
4. Vynnychenko V. Shchodennyk / Volodymyr Vynnychenko // Kyiv. — 1999. — № 9.
5. Zakon Ukrainy «Pro innovatsiinu diialnist. Iz zminamy i dopovnenniamy» vid 16 zhovtnia 2012 roku, № 5460 — VI // Uriadovi kurier. — 2012. Vziato z <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
6. Onyshchenko V. P. Realii ta mozhlyvosti ekonomichnoi stabilizatsii ta rozvytku Ukrainy. — 2015. — № 7. — S. 4–15.
7. Petrova I. L. Innovatsiia / I. L. Petrova // Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy. T. 11. — K.: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2011. — 710 s.
8. Экономическая психология / под ред. И. В. Андреевой. СПб: Питер, 2000. — 512 с.

УДК 314.14(477)

Пальян Зінаїда Оганесівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри «Статистика та демографія»

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Пальян Зинаида Оганесовна

кандидат экономических наук,

доцент кафедры «Статистика и демография»

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Palyan Zinaida

PhD of Economics,

Associate Professor of the Department «Statistics and Demography»

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Капляр Іванна Юріївна

студентка магістратури

спеціальності «Прикладна статистика»

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Капляр Иванна Юрьевна

студентка магистратуры

специальности «Прикладная статистика»

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Kapliar Ivanna

Magister Degree of Specialty «Applied statistics»

Taras Shevchenko National University of Kyiv

СТАТИСТИЧНІ АСПЕКТИ ПОШИРЕННЯ ЕПІДЕМІЇ ВІЛ/СНІДУ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

СТАТИСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ЭПИДЕМИИ ВИЧ / СПИДА В УКРАИНЕ И ЕЕ ПОСЛЕДСТВИЯ

STATISTICAL ASPECTS OF HIV / AIDS EPIDEMIC IN UKRAINE AND ITS CONSEQUENCES

Анотація. У статті проаналізовано динаміку поширення епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні. Проведено аналіз статеві-вікової структури ВІЛ-інфікованих осіб. Досліджені шляхи передачі ВІЛ-інфекції. Коротко охарактеризовано наслідки епідемії.

Ключові слова: ВІЛ/СНІД, епідемія, статеві-вікова структура, шляхи передачі ВІЛ-інфекції, наслідки епідемії.

Аннотация. В статье анализируется динамика распространения эпидемии ВИЧ/СПИДа в Украине. Проведен анализ половозрастной структуры ВИЧ-инфицированных. Исследованы пути передачи ВИЧ-инфекции. Кратко охарактеризованы последствия эпидемии.

Ключевые слова: ВИЧ / СПИД, эпидемия, половозрастная структура, пути передачи ВИЧ-инфекции, последствия эпидемии.

Summary. The article provides analysis HIV / AIDS epidemic in Ukraine The analysis of sex-age structure of HIV-infected persons was conducted. The ways of transmission of HIV infection have been investigated. The implications of the epidemic are briefly described.

Key words: HIV / AIDS, epidemic, sex-age structure, ways of HIV transmission, consequences of the epidemic.

Постановка проблеми. Проблема ВІЛ/СНІДу постала перед людством у 80-х рр. ХХ століття. Наразі це захворювання набуло статусу пандемії у світі і надалі продовжує набирати оберти. На жаль, жоден епідеміологічний нагляд не дозволяє визначити реальну кількість ВІЛ-інфікованих осіб та хворих на СНІД і забезпечити повну статистичну інформацію про рівень поширення захворювання в країні. Незважаючи на це, важливим є статистичний аналіз навіть далеко не повної наявної інформації про ВІЛ-інфіковане населення, що дозволяє здійснювати різноваріантні прогнози розвитку епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні.

Метою даної роботи є статистичний аналіз поширення епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні та її наслідків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні дослідження проблеми ВІЛ/СНІДу в Україні висвітлюють різні аспекти розвитку захворювання і є досить різноплановими. Деякі дослідники зосереджуються на нормативно-правовому (М. Микитюк, В. Рудий) та організаційному (І. Холожило) аспектах протидії епідемії ВІЛ/СНІДу. Частина дослідників розглядала питання формування національної (А. Бега, Ю. Скуйбіда та ін.) і регіональної (О. Худоба та ін.) політики протидії епідемії ВІЛ/СНІДу та її імплементації в нинішніх умовах. Такі науковці як О. Жабокрицька, С. Закопайло, В. Лях, С. Лапаєнко, Н. Романова, С. Терницька зосереджуються на психолого-педагогічних аспектах роботи з профілактики ВІЛ/СНІДу. Статистичний аспект епідемії перебуває більше у полі досліджень різних організацій, що випускають статистичні звіти, зокрема ЮНЕЙДС в Україні, Фонд Олени Пінчук, Центр Громадського Здоров'я МОЗ України та інші.

Виклад основного матеріалу. Серед країн Європи Україна залишається регіоном з високим рівнем поширення ВІЛ [1]. Причому, активність епідемічного процесу ВІЛ-інфекції продовжує підтримуватись за рахунок прихованого компоненту. Майже половина оціночної кількості людей, які живуть з ВІЛ (ЛЖВ), не знає про свій ВІЛ-позитивний статус. За даними

МОЗ України, станом на 01.01.2017 р. зареєстровано 132945 ВІЛ-інфікованих громадян України або 313,3 на 100 тисяч населення, у тому числі 38730 хворих на СНІД (91,3 просантиміле) [2]. За даними ВООЗ, оціночна кількість ВІЛ-інфікованих в країнах Європи у 2016 році становила 2,4 млн осіб.

Проблемі ВІЛ-інфекції/СНІДу у світі приділяється особлива увага. Ліквідація епідемії ВІЛ/СНІДу до кінця 2030 року є одним із завдань Цілей сталого розвитку, що були затверджені у вересні 2015 року та визначають пріоритети міжнародного розвитку до 2030 року. Для України, як і для інших країн, проблема СНІД не є суто медичною. Наслідки, до яких призводить поширення захворювання на ВІЛ/СНІД, можна умовно розділити на дві групи. Перша група — демографічні (підвищення показників смертності, зміна вікової структури населення, збільшення кількості сиріт на тлі падіння народжуваності, загострення процесу депопуляції). Друга група — соціально-економічні (медичне обслуговування, соціальне забезпечення і захист, правовий захист, економічне навантаження тощо), які проявляються на індивідуальному рівні, рівні домогосподарств, мезо- та макроекономічному рівні.

Поширення ВІЛ-інфекції в Україні має характерні особливості, зокрема пролонговане проникнення вірусу в популяцію, пов'язане з закритістю суспільства в соціалістичний період. Окрім того, відбувся вибуховий розвиток епідемії шляхом інфікування через наркоспоживачів.

Кількість вперше зареєстрованих ВІЛ-інфікованих осіб з 2003 по 2006 р. нерівномірно зростала. Так, найбільший приріст захворювань зареєстровано у 2004 році — на 24,4% більше порівняно з попереднім роком. Після 2006 р. темпи зростання захворюваності поступово уповільнювались і у 2012 р. вперше зареєстровано від'ємне значення показника — кількість вперше зареєстрованих ВІЛ-інфікованих осіб знизилася на 2% порівняно з попереднім роком. Однак уже в наступному році показник знову зріс — на 4,3% (рис. 1).

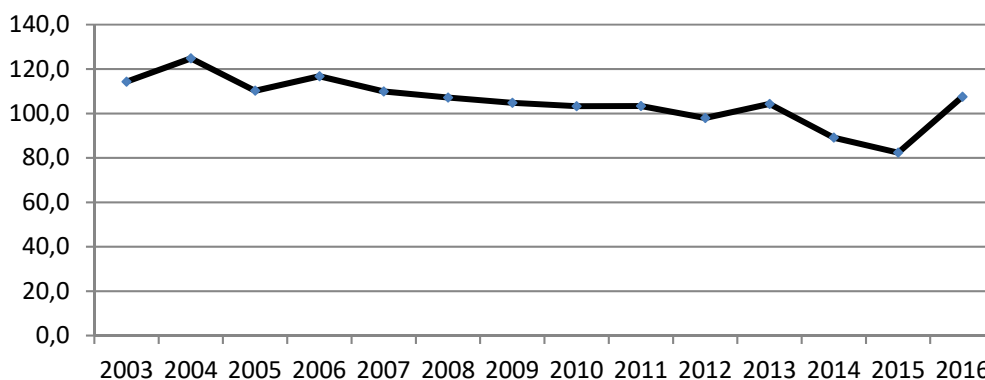

Рис. 1. Темпи зростання вперше зареєстрованих ВІЛ-інфікованих осіб в Україні за 2003–2016 рр.
Джерело: складено автором на основі даних [2]

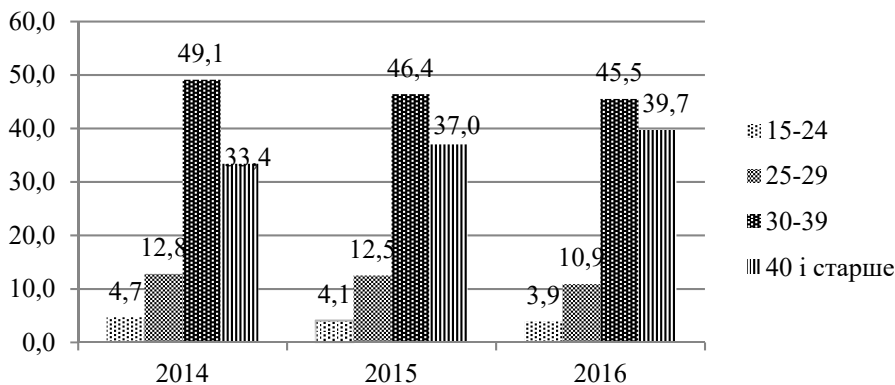

Рис. 2. Вікова структура вперше зареєстрованих ВІЛ-інфікованих чоловіків в Україні за 2014–2016 рр. (без урахування даних АР Крим з 2014 р. та частини території проведення АТО з 2015 р.), %

Джерело: складено автором на основі даних [2]

Помітне зниження нових випадків захворювання спостерігається у 2014–2016 рр., однак це зумовлено зменшенням територій, які подають дані про ВІЛ-інфікованих осіб через воєнно-політичну кризу в Україні. У зв’язку з цією кризою порушена взаємодія між ЗОЗ служби СНІДу на непідконтрольних Уряду України територіях та ЗОЗ служби СНІДу інших регіонів. Це ускладнює облік ВІЛ-інфікованих осіб Донецької та Луганської областей, що є найбільш ураженими епідемією. За даними ВОЗ, у 2015 році з окупованих територій стало на облік в інших регіонах 731 особа, з них 78,3% прибули з Донецької області. У 2016 році цей показник знизився до 504 осіб, з них 63,7% становили донеччани. Нові загрози постають, коли не всі хворі можуть отримати доступ до життєво необхідних ліків, серед переселенців зростає ризик повернення до вживання наркотичних речовин через тяжкий психологічний стан та складні життєві обставини.

Дослідження статевої структури ВІЛ-інфікованих осіб виявило, що більша питома вага захворювань припадає на чоловіків. Так, за період 2014–2016 рр. серед уперше зареєстрованих ВІЛ-інфікованих осіб

частка ВІЛ-інфікованих чоловіків зростає з 55,9% до 57,5%, тоді як за аналогічний період частка жінок знизилась з 44,1% до 42,5%. Щодо вікової структури, то переважна більшість ВІЛ-інфікованих жінок і чоловіків — особи старших від 30 до 40 років (рис. 2,3). А це, як відомо — найактивніша вікова група дітородного і працездатного контингентів населення. Причиною такого розподілу може бути те, що населення у старшому віці є більш обстеженим, оскільки частіше звертається у лікувальні заклади, де при діагностиці, часто паралельно з іншою хворобою, може виявити і ВІЛ-інфекцію.

За період 2014–2016 рр. найбільш помітні зміни спостерігаються у старших вікових групах. Так, питома вага осіб віком 30–39 років з вперше зареєстрованою ВІЛ-інфекцією знизилася на 3,6 п. п. у 2016 році порівняно з 2014 р. і становила 45,5%, тоді як серед осіб віком 49 років і старше прослідковується протилежна тенденція — за аналогічний період питома вага чоловіків даної вікової групи зростає на 2,7 п. п. Зменшення частки молодших вікових груп свідчить про деяку стабілізацію епідемічної ситуації з ВІЛ-інфекції в цілому завдяки

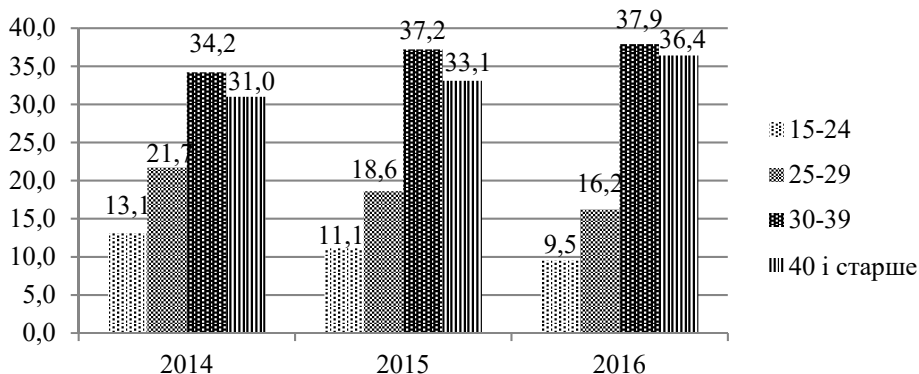

Рис. 3. Вікова структура вперше зареєстрованих ВІЛ-інфікованих жінок в Україні за 2014–2016 рр. (без урахування даних АР Крим з 2014 р. та частини території проведення АТО з 2015 р.), %

Джерело: складено автором на основі даних [2]

активній профілактичній роботі медичних закладів і молодіжних громадських організацій.

Порівняно з чоловіками, серед жінок більша питома вага захворювань припадає на осіб молодших вікових груп. Так, зокрема, у 2016 р. частка ВІЛ-інфікованих жінок віком 15–24 р. становила 9,5%, віком 25–29 р. — 16,2%. Серед чоловіків ці показники становили 3,9% і 10,9% відповідно. Це також може бути зумовлено більшою обстеженістю цієї категорії, зокрема, тим, що жінки молодших вікових груп знаходяться в активному дитородному віці і, перебуваючи під наглядом лікарів та проходять обстеження під час вагітності.

Зростання частки ВІЛ-інфікованих жінок активного дитородного віку закономірно призводить до збільшення кількості дітей з підтвердженим ВІЛ-статусом, народжених ВІЛ-інфікованими ма-терями — з 2498 у 2005 р. до 2808 у 2016 році. На початок 2017 року кількість ВІЛ-інфікованих новонароджених зросла на 8,9% порівняно з попереднім роком і становила 3058 осіб.

ВІЛ-інфекція передається статевим, парентеральним при введенні ін'єкційних наркотиків та перинатальним шляхом. У 2008 р. відбулася зміна домінуючого парентерального шляху на статевий і станом на 2016 р. їхня питома вага становила 73,3% і 26,0% відповідно.

Як уже було зазначено, аналіз динаміки захворюваності на ВІЛ/СНІД з 2014 року ускладнюється у зв'язку з нестачею повної інформації по Луганській та Донецькій областях, які є найбільш ураженими вірусом імунодефіциту людини. Так, у 2014–2015 рр. кількість вперше діагностованих випадків захворювання на ВІЛ почала знижуватись порівняно з попередніми роками — на 5,0% і 17,4% відповідно. Кількість захворювань на СНІД, на відміну від ВІЛ, у 2014 р. зросла на 10,1%. У 2016 р. кількість захворювань на ВІЛ зросла на 8%, на СНІД — на 5%. Це в більшій мірі зумовлено налагодженням зв'язків з ВОЗ службами СНІДу на частині території АТО (табл. 1).

Висновки. Статистичний аналіз поширення ВІЛ/СНІДу в Україні показує, що кількість нових випад-

Таблиця 1

Динаміка захворюваності на ВІЛ/СНІД за 2014–2016 рр.

Рік	Темпи зміни кількості хворих у % до попереднього року	
	ВІЛ	СНІД
2014	95,0	110,1
2015	82,6	86,3
2016	108,0	105,0

Джерело: складено автором на основі даних [2]

ків захворювань на ВІЛ-інфекцію в Україні постійно зростала і лише за останній період (2014–2016 рр.) мала коливальний характер, що спричинено не стільки якісними характеристиками (дійсним зменшенням кількості захворювань), скільки змінами в обліку хворих у зв'язку з воєнно-політичною кризою в країні. Більшу питому вагу становлять ВІЛ-інфіковані чоловіки (57,5% у 2016 р.), однак порівняно з чоловіками, серед жінок значно молодший «вік» захворюваності, тобто спостерігається значна частка захворювань у жінок активного дитородного віку. Це є досить негативним чинником, що у свою чергу провокує збільшення кількості ВІЛ-інфікованих дітей перинатальним шляхом (2808 дітей 2016 р.).

Стає очевидним, що поширення епідемії ВІЛ/СНІДу все більше поглиблює і так існуючу соціально-демографічну кризу в країні. Потреби людей, інфікованих ВІЛ або хворих на СНІД, не обмежуються потребами в лікувальних препаратах та медичному нагляді. Вони потребують соціальної підтримки і захисту з боку суспільства. У найближчому майбутньому розширення масштабів антиретровірусної терапії сприятиме підвищенню виживання через зменшення захворюваності і смертності від СНІДу і відповідно — до збільшення кількості людей, які живуть із ВІЛ.

Між тим перспективи розвитку самої епідемії досить туманні і вимагають значного поглиблення дослідної роботи в галузі динаміки епідемії, її соціальних, демографічних та інших наслідків.

Література

1. Комплексна зовнішня оцінка національних заходів з протидії епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні: Зведений звіт. Варіант «0». — К., 2008 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.unaids.org.ua/evaluation/users>.
2. ВІЛ-інфекція в Україні. Інформаційний бюлетень № 47 [Електронний ресурс] / Державна установа «Центр громадського здоров'я» Міністерства охорони здоров'я України // Державна установа «Інститут епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л. В. Громашевського Національної академії медичних наук України» — Режим доступу: <https://phc.org.ua/uploads/documents/c21991/8a07ad35dc72489d06682eec55d0d1d8.pdf>
3. Виклик та подолання: ВІЛ/СНІД та права людини в Україні: посібник /ред. А. Скурбаті. — Київ, 2008. — 191 с.
4. Супотницький М. В. Чому ми не здолаємо ВІЛ/СНІД-пандемію (Частина I) [Текст] / М. В. Супотницький // Інфекційні хвороби. — 2012. — № 1. — С. 88–95.
5. Товстуха Є. СНІД-синдром набутого імунодефіциту [Текст] / Є. Товстуха // Зелена планета плюс. — 2011. — № 19 (7 жовт.). — С. 2.
6. Усик С. ВІЛ/СНІД: передбачити, уникнути, не захворіти [Текст]: (Урок-тренінг) / С. Усик, Л. Богданович // Безпека життєдіяльності. — 2016. — № 2. — С. 18–20.

Русіна Юлія Олександрівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

Русина Юлия Александровна

*кандидат экономических наук, доцент
доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Rusina Yulia

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Finance and Financial and Economic Security
Kyiv National University of Technology and Design*

Даринська Анастасія Олександрівна

Київський національний університет технологій та дизайну

Даринская Анастасия Александровна

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Daryskaya Anastasia

Kyiv National University of Technology and Design

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ КРИЗИ

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ И ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

PROVIDING FINANCIAL STABILITY AND CAPACITY OF THE ORGANIZATION IN THE CRISIS TERMS

Анотація. У статті проаналізовано та узагальнено наукові підходи щодо трактування «фінансової стійкості» та «платоспроможності» організації та визначені основні методичні підходи до їх оцінки, зокрема в умовах кризи. Окреслені характерні риси та відмінності фінансової стійкості та платоспроможності організації. Обґрунтовані основні напрями забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності організації.

Ключові слова: фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, кредитоспроможність, фінансовий стан, зобов'язання.

Аннотация. В статье проанализированы и обобщены научные подходы к трактовке «финансовой устойчивости» и «платежеспособности» организации и определены основные методические подходы к их оценке, в частности в условиях кризиса. Указанные характерные черты и различия финансовой устойчивости и платежеспособности организации. Обоснованы основные направления обеспечения финансовой устойчивости и платежеспособности организации.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, платежеспособность, ликвидность, кредитоспособность, финансовое состояние, обязательства.

Summary. The article analyzes and summarizes the scientific approaches to the interpretation of the «financial stability» and «solvency» of the organization and outlines the main methodological approaches to their assessment, in particular in the context of the crisis. Characteristic features and differences of financial stability and solvency of the organization are outlined. The basic directions of maintenance of financial stability and solvency of the organization are grounded.

Key words: financial stability, solvency, liquidity, creditworthiness, financial condition, liabilities.

Постановка проблеми. Функціонування вітчизняних організацій ускладнюється тривалою кризою неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованості, гострим дефіцитом фінансових ресурсів. Тому в умовах кризового стану розвитку економіки України особливої актуальності набуває проблема забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності, як найважливіших умов життєдіяльності організацій та їх стабільності.

Формування стійкого внутрішнього середовища надає змогу організації адаптуватися до умов зовнішнього середовища та контролювати ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання забезпечення фінансової стійкості на платоспроможності досліджують багато вітчизняних і зарубіжних науковців. Результати досліджень висвітлювали у наукових працях такі вчені, як: Е. Альтман, І. О. Бланк, О. І. Барановський, Ф. Ф. Бутинець, Л. А. Лахтіонова, Є. В. Мних, Г. В. Савицька, В. К. Савчук, О. О. Терещенко, А. Д. Шеремет, Ю. С. Цал-Цалко та інші. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених проблемам забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності організацій, та враховуючи динамізм економічних взаємовідносин, існуючі наукові напрацювання потребують адаптації до сучасних умов господарювання.

Метою статті є узагальнення теоретико-методичних положень та обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності організацій в умовах кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожна організація є системою, яка функціонує у взаємозв'язку окремих складових та відносин, і тому може характеризуватись стійким або нестійким станом. Організація може опинитись на межі банкрутства, якщо має критичну неплатоспроможність. Тому для виявлення ознак кризового стану, в межах антикризового управління, необхідно здійснювати діагностику, моніторинг та ідентифікацію фінансового стану підприємства за рівнем втрати платоспроможності та порушенням фінансової стійкості. У залежності від ідентифікованого фінансового стану розробляються специфічні антикризові заходи, які сприяють фінансовому оздоровленню та ефективній роботі підприємства [1].

Вітчизняні економісти під терміном «організація» найчастіше розуміють складне виробниче утворення, сформоване із виробничо-самостійних, але об'єднаних спільним керівництвом підприємств [2].

З точки зору менеджменту та адміністрування організацією — є група людей, сукупність дій яких спрямовується для досягнення загальної мети або цілей [3].

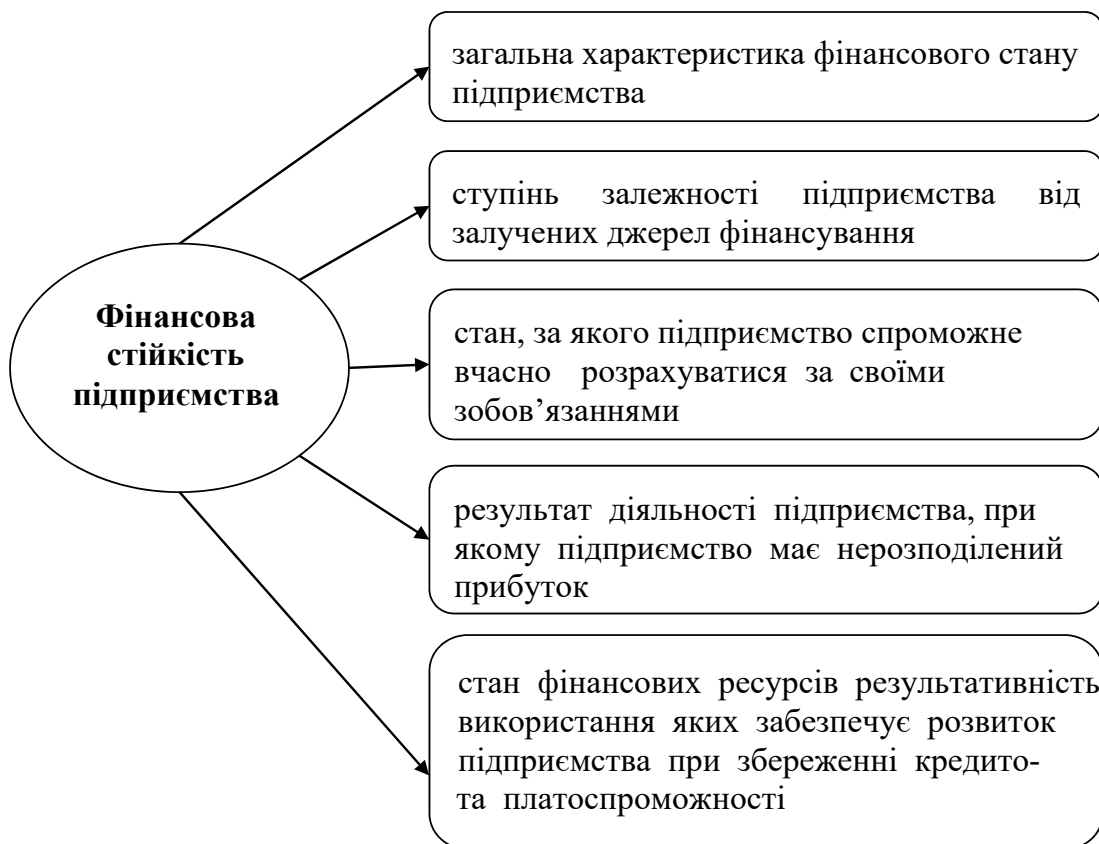

Рис. 1. Концептуальні підходи до визначення поняття «фінансова стійкість» організації
Джерело: побудовано за даними [4]

Законодавство України трактує організацію як офіційно зареєстровану юридичну особу, яка має в своєму розпорядженні майно для здійснення підприємницької діяльності і за цих умов ототожнює її з поняттям підприємства.

Наукові здобутки дозволяють окреслити основні концептуальні підходи до визначення поняття «фінансова стійкість» (рис. 1).

Башнянин Г. І., Лінтур І. В. та Савицька Г. В. визначають фінансову стійкість як «здатність підприємства чи організації в повній мірі функціонувати і розвиватися, а також зберігати рівновагу балансу як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі, що гарантує здатність підприємства вчасно розплачуватись з кредитами, а також інвестиційну привабливість». Фінансова стійкість і стабільність підприємства забезпечується його виробничою, комерційною і фінансовою діяльністю [5; 6].

Ключовими характеристиками фінансової стійкості є:

- платоспроможність;
- кредитоспроможність;
- ефективність фінансово-економічної діяльності [7].

Враховуючи наукові підходи доцільно узагальнити, що фінансова стійкість організації може бути представлена як «гарантована платоспроможність і кредитоспроможність організації в результаті його діяльності на основі ефективного формування, розподілу і використання фінансових ресурсів і, в той же час, як відзначає ряд авторів, це забезпеченість запасів власними джерелами їх формування, співвідношення власних і позикових коштів джерел покриття активів організації» [8].

Відносні показники фінансової стійкості характеризують співвідношення власних та позикових фінансових ресурсів. Вважається, що для забезпечення фінансової стійкості організації розмір власного капіталу має перевищувати позикові ресурси. Але досить часто для аналізу рівня фінансової стійкості використовують абсолютні показники, які дозволяють оцінити ступінь достатності власного оборотного капіталу для формування запасів. Проте, недоліком цього підходу слід вважати те, що формування запасів і фінансових ресурсів відбувається в різні часові періоди і достатність власного оборотного капіталу має високий рівень динамізму.

Першочерговим завданням забезпечення фінансової стійкості українських підприємств є досягнення оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу.

Більшість авторів підкреслюють, що забезпечення фінансової стійкості актуально не тільки для самої організації, але й для інших учасників економічного процесу — представників фінансового сектору, інвесторів та кредиторів. На їх думку, фінансову стійкість доцільно оцінювати показниками, які

всесторонньо характеризують співвідношення власних та позикових джерел формування капіталу.

Фінансова стійкість — це певний стан руху грошових потоків організації, що гарантує його постійну платоспроможність. В результаті здійснення будь-якої господарської операції фінансовий стан може залишитися незмінним, або змінитися. Тому, щоденні господарські операції призводять до переходу організації з одного типу стійкості в інший [8].

Поряд із «фінансовою стійкістю» дуже часто використовується поняття «платоспроможність». Значна кількість авторів вважають платоспроможність однією з характеристик фінансової стійкості. Але нині також існує розмаїття визначень платоспроможності і тривають дискусії по цьому питанню.

Платоспроможною вважається організація, яка здатна вчасно виконати свої зобов'язання. Поняття платоспроможності охоплює не тільки абсолютну або короткострокову, але і довгострокову платоспроможність.

Вважаємо, що платоспроможність організації можна оцінити її спроможністю своєчасно і в повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання перед контрагентами, а також державою. Незаперечно, що основними ознаками платоспроможності при цьому є наявність достатнього обсягу коштів на розрахунковому рахунку та відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Мних Э. В. [9], Крейдич І. М. та ін. [10] ототожнюють платоспроможність з ліквідністю підприємства, виділяючи абсолютну, швидку, термінову) та поточну платоспроможність.

Дем'яненко М. Я. [11] пропонує оцінювати платоспроможність за показниками грошової, розрахункової та ліквідної платоспроможності, хоча порядок розрахунку цих показників ідентичний до визначення показників ліквідності.

Зарубіжні науковці Ворст Й., Ревентлоу П., Депаенса Дж., Джебборда Дж., навпаки, платоспроможність розглядають з точки зору фінансової стійкості і рекомендують визначати за наявністю власних оборотних коштів та здатністю покривати збитки.

Для діагностики наявності ознак кризи на підприємстві використовують показники поточної, критичної та надкритичної платоспроможності. У разі виявлення ознак неплатоспроможності, розраховують коефіцієнт його відновлення. Але результати розрахунку цих показників не завжди можуть об'єктивно оцінити причини та наслідки фінансової кризи в організації.

В системі антикризового менеджменту загострюється необхідність виявлення найбільш важливих аспектів і найбільш слабких позицій у фінансовому стані конкретної організації. Також важливим є забезпечення платоспроможності та стійкого фінансового стану організації за будь-яких економічних, політичних, соціальних ситуацій. Для вирішення даного завдання важливим є комплексний та систематичний аналіз фінансових показників діяльності

підприємства; якісний рівень управління підприємством, тобто можливості оперативного прийняття рішень і їх реалізації; оптимізація бізнеспроцесів [1].

Забезпечення платоспроможності організації здійснюється шляхом реалізації оперативного механізму фінансової стабілізації — системи заходів, які, з одного боку, спрямовані на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого, на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання (рис. 2).

Фінансові зобов'язання організація може скоротити шляхом зменшення господарсько-адміністративних витрат та змінних витрат шляхом оптимізації виробничого процесу. Важливими джерелами зменшення зобов'язань є подовження терміну кредиторської заборгованості за товарними операціями; відтермінування виплат дивідендів та відсотків.

Для збільшення суми грошових активів використовують фінансові інструменти рефінансування дебіторської заборгованості (шляхом факторингу, врахування та дисконтування векселів, форфейтингу, примусового стягнення); прискорення оборотності

дебіторської заборгованості за рахунок скорочення термінів надання комерційного кредиту; оптимізація запасів товарно-матеріальних цінностей (зокрема за рахунок шляхом обґрунтування нормативів товарно-матеріальних запасів); скорочення розмірів страхових, гарантійних та сезонних запасів на період перебування підприємства у фінансовій кризі тощо.

Таким чином, основні завдання забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства можна узагальнити на рис. 3.

Даний підхід показує пріоритетність завдань фінансового менеджменту щодо забезпечення фінансової рівноваги підприємства, що є передумовою зростання ринкової вартості підприємства. Така рівновага є наслідком створення платоспроможного, фінансово стійкого бізнес-середовища, в умовах якого забезпечуються інтереси всіх суб'єктів фінансових відносин і підприємство має змогу ефективно функціонувати та розвиватись.

Висновки. Вітчизняні організації функціонують в мінливому економічному, політичному та

Рис. 2. Шляхи забезпечення платоспроможності організації
Джерело: побудовано за даними [1; 10; 11]

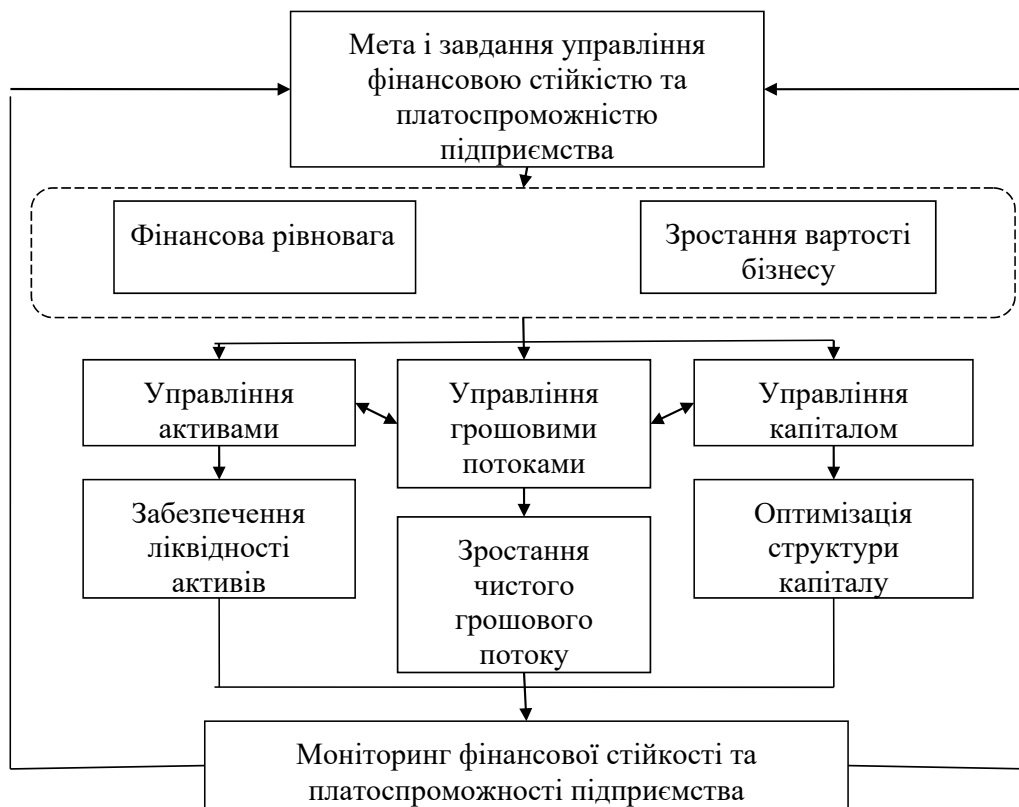

Рис. 3. Завдання забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства
Джерело: розроблено автором.

соціальному середовищі і не завжди спроможні адаптуватись до нього. Але не лише нестабільність зовнішнього середовища негативно впливає на діяльність організацій, а й відсутність ефективного фінансового менеджменту. Оптимальні значення показників фінансової стійкості та платоспромож-

ності є передумовою нормального функціонування організацій та зростання їх економічного потенціалу. Тому саме за сучасних умов поглиблення фінансової кризи, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності організацій є одними із пріоритетних завдань розвитку національної економіки.

Література

1. Дробишева О. О. Оцінка платоспроможності і фінансової стійкості у системі антикризового управління / О. О. Дробишева, Д. В. Чикулов // Інфраструктура ринку. — 2017. — № 3. — С. 89–92.
2. Організація: [Електронний ресурс] / Вікіпедія — вільна енциклопедія. — Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Організація>.
3. Небава М. І. Менеджмент організацій і адміністрування. Частина 1: навчальний посібник / М. І. Небава, О. Г. Ратушняк // Вінниця: ВНТУ, 2012. — 105 с.
4. Заюкова М. С., Мороз О. В., Мороз О. О. Теорія фінансової стійкості підприємства / М. С. Заюкова, О. В. Мороз, О. О. Мороз. — Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. — 155 с.
5. Башнянин Г. І. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення / Г. І. Башнянин, І. В. Лінтур // Економіка і суспільство. — 2015. — № 1. — С. 65–68.
6. Савицкая Г. В. Методика комплексного анализа хозяйственной деятельности. [М.: ИНФРА-М, 2006.]. — 320 с.
7. Зазуляк Х. Фінансова стійкість підприємства та фактори, що впливають на неї [Електронний ресурс] / Студентський науковий вісник «Керівник.ІНФО». — Режим доступу: <http://kerivnyk.info/2014/04/zazulyak.html>
8. Ловінська І. Г. Фінансова стійкість організації як індикатор економічного потенціалу / І. Г. Ловінська // Фінанси, облік і аудит. — 2014. — Вип. 1. — С. 252–259.
9. Мних Э. В. Економічний аналіз: підручник / Є. В. Мних. К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 412 с.
10. Крейдич І. М. Умови забезпечення платоспроможності підприємств в контексті їх фінансової безпеки / І. М. Крейдич, О. С. Наконечна, О. С. Харченко // Економічний вісник НТУУ «КПІ». — С. 190–198.
11. Дем'яненко, М. Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика) [Текст]: монографія / М. Я. Дем'яненко, О. Є. Гудзь, П. А. Стецюк. — К.: ННЦ ВАЕ, 2008. — 302 с.

Саидкаримова Матлюба Ишановна

доцент кафедры «Экономика промышленности»

Ташкентский государственный технический университет

Saidkarimova Matlyuba

Associate Professor of the Department of «Economics of Industry»

Tashkent State Technical University

Турабекова Гулирано Исламовна

старший преподаватель кафедры «Экономика промышленности»

Ташкентский государственный технический университет

Turabekova Gulirano

Senior Lecturer of the Department of «Economics of Industry»

Tashkent State Technical University

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МИГРАЦИИ РАБОЧЕЙ СИЛЫ В УЗБЕКИСТАНЕ

IMPROVEMENT OF LABOR MIGRATION IN UZBEKISTAN

Аннотация. В статье рассмотрены виды миграции трудовых ресурсов, причины миграции и даны предложения по ее совершенствованию.

Ключевые слова: миграция, рабочая сила, трудовые ресурсы, трудящиеся-мигранты, формы миграции, центры миграции, «утечка мозгов».

Summary. Considered forms of migration of labor, causes of migration and are given suggestions for its improvement.

Key words: migration, labor, migrant workers, forms of migration, centers of migration, «brain drain».

Современный этап развития экономики характеризуется возрастанием мобильности населения, в т.ч. трудовых ресурсов. Миграция населения является давно известным и значительным явлением в истории человечества. Такие географические перемещения всегда влияют на демографическую ситуацию в стране, вызывают технологические изменения. Порой миграция может быть вынужденной — депортация из страны, политические конфликты, войны, в результате которых появляется волна беженцев. Но для экономистов, несомненно, интерес вызывает добровольная миграция в поисках высококвалифицированной работы, лучших условий труда и реализации трудового потенциала.

Трудящимся-мигрантом является лицо, которое, не являясь гражданином данного государства, занимается в нем оплачиваемой деятельностью [3].

И как показывает жизнь, в внешних условиях межгосударственная миграция в современной экономике приобрела массовый характер, а то и стала универсальным явлением.

Анализ международной миграции трудовых ресурсов позволяет выявить следующие ее формы:

– по фактору времени миграция может быть: **безвозвратной** (сопровождается сменой граж-

данства) **постоянной** или **долгосрочной**, когда миграция продолжается более 1 года; **краткосрочной** — на срок менее 1 года. Краткосрочная миграция, в свою очередь, проявляется в виде **сезонной, маятниковой** или **эпизодической миграции**. Сезонная миграция характеризуется временным выездом на сезонные — сельскохозяйственные, строительные — работы; **маятниковая** — ежедневным или еженедельным перемещением через границу к месту работы и возвращением на место жительства. Она возникает, как правило, в приграничных зонах. **Эпизодическую** миграцию осуществляют лица, выезжающие в командировку, на лечение, спортивные состязания или с коммерческой целью;

– по правовому фактору миграция бывает **легальной** и **нелегальной**. Если при **легальной** соблюдается режим въезда, она может иметь вынужденный и добровольный характер, то **незаконная** носит характер нарушения режима въезда в страну, пребывания в ней и незаконным трудоустройством;

– по фактору участия в экономической деятельности миграция бывает: **трудовой** и **экономической**. **Трудовая** миграция связана с

трудоустройством в стране въезда и может быть легальной и нелегальной. Основными формами экономической миграции являются трудовая и нелегальная миграция;

- по фактору свободы принятия решений миграция носит *вынужденный* и *добровольный* характер. Нередко люди вынуждены переехать в другую страну на временное или постоянное жительство в результате военных действий, стихийных бедствий, политических преследований и др. Если же человек добровольно принимает решение, часто при поддержке государства, из-за экономических или семейных соображений, то это — *добровольная* миграция, носящая легальный, временный и постоянный характер.

Необходимо отметить, что первоначально причины миграции рабочей силы были чисто экономические — безработица, голод, нужда, невыносимые социально-экономические условия, различия в уровне заработной платы. И хотя эта причина сохраняется и из-за нее работники мигрируют из слаборазвитых стран в высокоразвитые, сегодня имеются и другие, не всегда экономические, факторы, влияющие на трудовую миграцию: политические, экологические, объединение и распад государства, психологические, правовые, личного характера, неадекватность условий для научных исследований, резкие различия в статусе и вознаграждении ученых, изобретателей и конструкторов, различные возможности для создания научных школ и др. Именно этим объясняется миграция трудовых ресурсов из одной индустриальной страны в другую (например, из США в Канаду, Великобританию и др.), из высокоразвитых стран в слаборазвитые.

Кроме того, значительно повышается уровень нелегальной иммиграции, как следствие все большего расслоения современного мира на богатых и бедных. Нелегальная иммиграция осуществляется в основном в виде законного пересечения границы в качестве туристов, по приглашению родственников и знакомых с последующим нелегальным трудоустройством.

При миграции рабочей силы из слаборазвитых стран предпринимателям выгодно использовать дешевую иностранную рабочую силу. Иностранцы работают во многих отраслях, где не хотят работать местные рабочие, их можно спокойно уволить, выплачивать более низкую заработную плату, не оплачивать страховые услуги.

Массовый отток рабочей силы в странах бывшего Союза после падения «железного занавеса» — результат не только кризисных явлений, но и позитивных изменений, произошедших в конце 80-х — начале 90-х годов.

Сегодня крупными центрами миграции являются США, Саудовская Аравия, Объединенные Арабские Эмираты, Соединенное Королевство, Франция, Канада, Испания, Австралия, в которых работают

в основном выходцы из Индии, Мексики, Китая, Пакистана, Афганистана, стран СНГ.

Особый интерес вызывает ближневосточный центр, где иммигранты составляют большую половину населения. Например, в Катаре 85% всех рабочих — иностранцы, в ОАЭ — 90%. Без такой миграции было бы невозможно освоить богатые месторождения нефти, расположенные на территориях стран, собственные трудовые ресурсы которых не позволяют это сделать. Большие выгоды от этой миграции получают страны, потребляющие добываемую там нефть, что позволяет им решать стоящие перед ними топливно-энергетические проблемы. Кроме того, эти регионы стали сегодня крупными туристическими центрами, что также предьявляет большой спрос на рабочую силу в сфере данных услуг.

Как и многие экономические явления миграция трудовых ресурсов имеет свои как положительные, так и отрицательные стороны. Особенно велика роль валютных поступлений от трудящихся-мигрантов. Благодаря мигрантам в страну идет поток денежных переводов. Крупнейшим источником их являются США, из которых в 2014 году было вывезено около 60 млрд. долл., Саудовская Аравия — около 40 млрд. долл., Россия — 33 млрд. долл. [2]. Объем денежных переводов, поступивших из-за рубежа в государство Центральной Азии, в т.ч. и в Узбекистан, в 2015 году превысил 36 млрд. долл. Это позволяет сделать вывод, что эффективность экспорта рабочей силы сопоставима с товарным экспортом.

К плюсам миграции можно отнести и разрешение проблем трудоустройства.

Достижение экономического роста, ускоряющийся технологический процесс требуют активизации творческой деятельности со стороны работника, новаторства, ускоренного обучения и переподготовки рабочей силы. Так как знания сегодня являются немаловажным фактором экономического роста, то интеллектуальные ресурсы превращаются в ключевой фактор конкурентоспособности стран, которые пытаются захватить выгодные интеллектуальные позиции в мире. Поэтому они активно «притягивают» высококвалифицированную и творческую рабочую силу, привлекая ее из других менее развитых стран.

Благодаря этому развивающиеся страны получают возможность бесплатно обучать рабочую силу новым профессиональным навыкам, приобщать ее к более современным технологиям, стандартам организации производства и особенно дисциплины, доступа к информации. Все это бывшие мигранты применяют на практике, вернувшись на Родину.

Но, к сожалению, эмигрирует за рубеж наиболее мобильная и квалифицированная рабочая сила, а на их места заполняют менее подготовленные работники.

Высокоразвитые страны часто «стимулируют» отъезд специалистов в другие страны, что порождает проблему «утечки мозгов» для стран-экспортеров ра-

бочей силы. Для развивающихся стран «утечка мозгов» оборачивается крупным экономическим, социальным, политическим и нравственным ущербом. Но проблема «утечки мозгов» стоит и в высокоразвитых странах: миграция специалистов из Европы в США.

Нередко, вернувшись из развитых стран на Родину, бывшие мигранты не могут приспособиться к условиям и уезжают обратно.

Мигранты перестают также платить налоги у себя на Родине.

Вопросы миграции рабочей силы являются актуальными и для экономики Узбекистана, определенная часть трудовых ресурсов которых эмигрировала за рубеж и поэтому в нашей стране проводится политика в области трудовой миграции, целью которой является: реализация права граждан страны на миграцию, повышение благосостояния трудящихся, решение проблем безработицы и улучшение ситуации на национальном рынке труда, предотвращение утечки интеллектуального потенциала за границу и, конечно, защита прав трудящихся-мигрантов в странах их пребывания.

В Послании Президента Республики Узбекистан Ш. Мирзиёева Олий Мажлису 23 декабря 2017 года говорится: «К сожалению, некоторые наши ученые и молодые люди, обладающие большим научным потенциалом, выезжают за рубеж. Они работают в крупных зарубежных компаниях и банках, престижных университетах, международных организациях... Конечно, среди них есть и те, кто нашел там свое призвание, живет благополучно. Однако тоска по Родине — сильное чувство, которое никогда не покидает человека, если он находится вдали от родного дома». [1. С. 5]

Как отмечает проф. Максакова Л.П., привлекательными центрами миграции для узбекистанцев являются такие страны, как США, Германия, Бельгия, Англия, ОАЭ, Россия. По данным ФМС России на ее территории сегодня находятся около 2 млн. наших граждан или 10% трудовых ресурсов республики по данным Института социальных исследований, среди мигрантов из Узбекистана более 91% составляют лица с высшим и средним специальным образованием [4].

Учитывая вышеизложенное, в целях совершенствования миграции трудовых ресурсов считаем

необходимым осуществлять ее не только по линии государственных ведомств и организаций, но и развивать индивидуальную эмиграцию за рубеж в целях временного трудоустройства. Причем индивидуальная эмиграция должна находиться под опекой государства, а не быть стихийной.

Также следует шире применять опыт заключения двух- и многосторонних межправительственных и межведомственных договоров и соглашения по трудоустройству узбекистанцев на предприятиях принимающих сторон. А также разрабатывать специальные программы по трудоустройству, возвращающиеся на родину мигрантов, целесообразно также применять меры по таможенным льготам для возвращающихся, позволять им безвозвратно переводить денежные средства.

В целях предупреждения нелегальной миграции целесообразно в регионах республики открыть центры и их филиалы по трудоустройству за рубежом и создать базу данных по требуемым профессиям, оказывать помощь в получении лицензий. При этих бюро должны быть созданы отделения по языковому обучению выезжающих и предоставлению им информации о стране, в которую они собираются выезжать. Это позволит им быстрее адаптироваться в другой стране.

Для предотвращения «утечки мозгов» предлагаем ввести квоты или даже запрет владельцам дефицитных, востребованных у себя в стране, профессий или лимитировать сроки их пребывания за рубежом.

Необходимо организовать оптимальный поток рабочих рук, уменьшить безвозвратную миграцию, превратив ее в возвратную, приносящую выгоду стране; создать высокий имидж нашей профессиональной рабочей силы за рубежом, обеспечивая защиту прав и интересов трудящихся-мигрантов за рубежом. И Президент Узбекистана в вышеуказанном Послании Олий Мажлису отметил, что «...необходимо разработать концепцию государственной политики по сотрудничеству с соотечественниками, проживающими и работающими за рубежом» [1, с. 5].

Таким образом, в заключение можно сказать, что внедрение вышеизложенных предложений будет способствовать совершенствованию миграционных процессов рабочей силы в республике.

Литература

1. Послание Президента Республики Узбекистан Ш. Мирзиёева Олий Мажлису / «Народное слово» от 23.12.2017 г.
2. Доклад «Миграция и денежные переводы — 2016». Статистический справочник / www.knomad.org и www.worldbank.org/migration
3. Международная конвенция о защите прав всех трудящихся мигрантов и членов их семей / ООН, 1990. 19 дек.
4. Максакова Л.П. Узбекистан: Совершенствование управления трудовой миграцией в аспектах принимающих сторон / V Уральский демографический форум. С. 103–108.

Тарасова Ганна Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

Тарасова Анна Александровна

кандидат экономических наук, доцент

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Tarasova Hanna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Kyiv National University of Technology and Design

Стоцька Надія Миколаївна

студент

Київського національного університету технологій та дизайну

Стоцкая Надежда Николаевна

студент

Киевского национального университета технологий и дизайна

Stotska Nadiia

Student of the

Kyiv National University of Technology and Design

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

ФИНАНСОВАЯ ОТЧЕТНОСТЬ В УПРАВЛЕНИИ ПРЕДПРИЯТИЕМ

FINANCIAL ACCOUNTING IN THE MANAGEMENT COMPANY

Анотація. У статті досліджено фінансову звітність як важливий інструмент управління. Досліджені користувачі фінансової звітності та їх зацікавленість. Наведено поради щодо складання управлінської звітності, яка ґрунтується на фінансовій.

Ключові слова: фінансова звітність, управлінська звітність, користувачі фінансової звітності, аналіз фінансової звітності.

Аннотация. В статье исследовано финансовую отчетность как важный инструмент управления. Исследованы пользователи финансовой отчетности и их заинтересованность. Приведены советы относительно составления управленческой отчетности, основанной на финансовой.

Ключевые слова: финансовая отчетность, управленческая отчетность, пользователи финансовой отчетности, анализ финансовой отчетности.

Summary. The article investigates financial reporting as an important management tool. Investigate the users of financial reporting and their interest. The following tips are available for financial reporting based management.

Key words: financial accounting, management reporting, users of financial reporting, analysis of financial statements.

Особливості постановки проблеми та її зв'язок з практичними та науковими завданнями. На сьогоднішній день фінансова звітність в Україні є важливим засобом комунікації в ринковій економіці. Бухгалтерський облік є основою інформаційного забезпечення для фінансової звітності, тому у всьому світі він виступає як важлива функція управління. Без вчасного, якісно сфор-

мованого фінансового звіту подальше управління підприємством є неможливим. Фінансові звіти корисні для юридичних цілей, але вони не є стовідсотково ідеальними для прийняття щоденних управлінських рішень. Тому для підприємств в сучасних жорстких умовах є потреба в управлінських звітах, що ґрунтуються на фінансовій звітності.

Роль фінансової звітності на підприємстві розглядалась багатьма науковцями в сфері бухгалтерського обліку, серед яких: Л. А. Бернштейн, Е. С. Хендріксен, М. Т. Білуха, А. М. Герасимович, Ф. Ф. Бутинець, Я. Д. Крупка, В. А. Кулик, В. В. Сопко, Н. М. Малюга, С. О. Левицька, Є. В. Швець, О. О. Коробка та інші.

Головні цілі та мета дослідження. Аналіз змісту та користі фінансової звітності, визначення основних користувачів фінансової звітності та їхня зацікавленість. Обґрунтування важливості створення управлінських звітів, поради щодо їх розробки для подальшої зручності у використанні.

Фінансова звітність є основним інструментом для фундаментального аналізу підприємства в сучасних динамічних ринкових умовах, оскільки саме вона дозволяє виміряти ефективність діяльності підприємства та його управління. Також фінансові звіти організації є важливим інструментом комунікації, адже вони можуть розповісти нам про місію, пріоритети та стратегію надання послуг підприємства. Фінансова звітність виступає процесом передачі інформації про фінансовий суб'єкт.

Всебічне і ретельне вивчення звітності розкриває причини досягнутих успіхів, а також недоліків у роботі підприємства, допомагає намітити шляхи вдосконалення його діяльності. Такий аналіз звітності потрібен власникам або акціонерам, а також самій адміністрації підприємства для прийняття відповідних управлінських рішень.

Основна мета аналізу фінансової звітності включає оцінку рішень, таких як інвестування в цінні папери компанії або рекомендації інвесторам, а також розширення торгівлі чи банківського кредиту компанії. Аналітики використовують дані фінансової звітності для оцінки минулих результатів та поточного фінансового стану підприємства, щоб формувати уявлення про здатність підприємства отримувати прибуток і генерувати грошові потоки у майбутньому.

Роль аналізу фінансової звітності полягає у використанні інформації, наявної у фінансовій звітності компанії разом з іншою відповідною інформацією для прийняття економічно-управлінських рішень.

Фінансова звітність суб'єкта господарювання зазвичай включає в себе п'ять основних компонентів: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до річної фінансової звітності:

- Баланс — це звіти компанії про активи, зобов'язання та власність компанії. Баланс часто описується як «знімок фінансового стану компанії» в один момент часу.
- Звіт про фінансові результати відображає витрати та прибутки компанії, щоб показати, чи заробила компанія чи втратила гроші. Він також відображає доходи певного періоду, а також витрати та податки, що стягуються з цих доходів.

На відміну від бухгалтерського балансу, який представляє один момент часу, звіт про фінансові результати відображає певний період часу.

- Звіт про рух грошових коштів показує, як зміни доходів впливають на грошові кошти та їх еквіваленти. По суті, звіт про рух грошових потоків стосується потоку грошових коштів на підприємстві та поза ним. Як аналітичний інструмент, звітування про рух грошових коштів є корисним для визначення короткострокової життєздатності компанії.
- Звіт про власний капітал пояснює власний капітал компанії протягом звітного періоду.
- В Примітках зазвичай детально описують кожен елемент. Наприклад, примітки можуть пояснити фінансові показники або методи бухгалтерського обліку, які використовуються для підготовки звітів. Примітки до фінансової звітності розглядаються як невід'ємна частина фінансової звітності.

Читачі фінансової звітності намагаються зрозуміти основні факти про ефективність підприємства. Вони приймають рішення стосовно підприємства, виходячи з прочитаного в звітах. Оскільки фінансові звіти широко застосовуються для різних користувачів, вони повинні бути простими для читання та розуміння.

Власники та менеджери використовують фінансові звіти для прийняття важливих довгострокових ділових рішень. Наприклад: чи слід продовжувати або припинити частину своєї діяльності, виробляти самостійно чи закуповувати певні матеріали у постачальника, придбати або орендувати/здавати в оренду певне обладнання для виробництва своїх товарів.

Інші фізичні та юридичні особи також використовують фінансові звіти. Наприклад:

- Перспективні інвестори використовують фінансові звіти для проведення фінансового аналізу, що є ключовим компонентом при прийнятті інвестиційних рішень.
- Кредитна установа розгляне фінансовий звіт організації, щоб вирішити, чи позичати їй кошти.
- Філантропія може використовувати фінансові звіти некомерційних організацій як компонент для визначення того, куди робити пожертвування коштів.
- Державні органи (податкові органи) потребують фінансових звітів, щоб з'ясувати правильність та точність податків, та інших обов'язків, оголошених та сплачених компанією.
- Банки, які надають кредити, можуть використовувати фінансові звіти для оцінки кредитоспроможності бізнесу.
- Працівники також можуть використовувати звіти для укладання колективних договорів.

Як бачимо, фінансова звітність є фундаментом для прийняття управлінських рішень. Але фінансова звітність складається раз на квартал, натомість управлінські рішення приймаються щоденно, і навіть щогодинно в сучасних екстремальних ринкових умовах.

Також, фінансова звітність складається відповідно до загальноприйнятих стандартів бухгалтерського обліку. Від управлінських звітів не вимагається створення їх згідно з принципами бухгалтерського обліку та вони можуть включати різні повідомлення та механізми доставки до користувача. Можуть включати в себе наступне:

- Звіт про прибутки та збитки про підрозділ чи продукт;
- Звіти менеджера з питань витрат;
- Звіти про фактичні відхилення від бюджету;
- Звіти про прибутковість товарів чи послуг;
- Звітність обраних показників ефективності і т.д.

Звіти великих корпорацій часто є складними і можуть включати в себе великий набір приміток до фінансової звітності та пояснення фінансової політики, обговорення та аналізу управління, що ускладнює швидкість їх розуміння.

Тому керівникам необхідні поточні управлінські звіти, як «міні фінансові звіти», які будуть розроблятися щотижнево/щомісячно для прийняття більш зважених рішень.

Рекомендую кожному підприємству розробити свої форми управлінських звітів на основі фінансових. Далі наведено поради, як максимально зручними в використанні їх зробити:

1. Звіти повинні бути графічно візуально простими.

Людський розум не може одночасно обробляти занадто багато даних, не перевантажуючись. Поглинання призводить до втому рішення, що ускладнює управління командою стратегічно. Тому, коли справа доходить до звітності з питань управління, повинні пам'ятати, що повинно бути відображено 3–4 показники ефективності, що є у звіті хорошою вибіркою.

Обов'язково пам'ятати, що графік повинен розповісти історію.

2. Потрібно обрати правильні показники ефективності для аудиторії, для якої готується звіт.

Вибір показника залежить від вибраної аудиторії — від їхньої роботи, від рівня стажу роботи та зацікавленості.

3. Потрібно за допомогою даних розповісти історію.

Передусім люди переконуються через два види інформації: точні дані та їх історія розвитку/спаду.

4. Зробити свій звіт дуже чітким.

У розробці управлінської звітності чіткість є головною метою. Потрібно дотримуватись встановлених принципів дизайну. Не забувати про дрібниці, наприклад діапазон дат відображається поруч із даними і т.д. Використовувати загальні показники, які кожен, хто прочитав/побачив звіт, зможе зрозуміти та потім їх використовувати у своїй роботі.

5. З паперу перейти до ІТ.

Використовувати інтерактивні інструменти звітування — це чудовий ресурс для бізнесу, оскільки вони пропонують в реальному часі можливості для оновлення, економії коштів та скорочення витрат. Окрім того, ці цифрові звіти можуть бути інтерактивними, що дає змогу отримувати більшу кількість графіків або зменшити їх, як вам потрібно.

Розглянемо реальний приклад того, як можна вибірково використовувати показники ефективності, щоб розповісти конкретну історію як фінансово-управлінський звіт: ви керуєте HR-відділом в приватній медичній клініці і вам потрібно обґрунтувати поточні витрати на customer service консультанта для співробітників.

Ви можете продемонструвати такі змінні (показники ефективності), щоб розповісти історію:

- Дохід в порівнянні з минулим кварталом. Є
- Кількість задоволених клієнтів в порівнянні з минулим кварталом.
- Скільки нових рекламацій, які ви отримуєте в середньому за тиждень.
- Кількість рекламацій на сервіс, на професійність і т.д. на співробітників мережі.
- Збиток через рекламації на одного клієнта.

Використовуючи всі ці дані, можна отримати відповідь на таке запитання: скільки нового доходу згенерує нова маркетингова стратегія в залученні customer service в організацію?

Це така історія, яка може спричинити або припинити розподіл коштів на відділ.

З вищезазначеного можна зробити наступні висновки. Фінансова звітність є фундаментом в управлінні підприємством, але одних чітко регламентованих фінансових звітів для щоденного ефективного керування підприємством замало. Необхідні управлінські звіти, які ґрунтуються на фінансових, адже на практиці управлінські звіти більш фокусуються на потребах управлінців, які реалізують стратегію підприємства для отримання максимального прибутку.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 № 996.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» ТОВ «Інформаційно-аналітичний центр «Ліга», ТОВ «ЛІГА ЗАКОН».
3. Бухгалтерський і фінансовий облік: підручник / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. — Житомир: ЖІТІ, 2000.
4. Управлінська звітність: сутність і алгоритм формування / С. Я. Король — Бізнес Інформ, 2014.
5. Фінансова звітність у системі інформаційного забезпечення прийняття рішень / Я. В. Шеверя // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидат економічних наук. — ЖДТУ. — Житомир, 2011.

Яненко Ірина Георгіївна

*доктор економічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник сектору цифрової економіки
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

Яненко Ирина Георгиевна

*доктор экономических наук, доцент,
ведущий научный сотрудник сектора цифровой экономики
ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»*

Ianenkova Iryna

*Doctor of Economic Science, Assistant Professor,
Leading Researcher of Digital Economy Sector
State Organization «Institute for Economy and Forecasting of NAS Ukraine»*

ПЕРЕДУМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ІНДУСТРІЯ 4.0» В УКРАЇНІ

ПРЕДПОСЫЛКИ ВНЕДРЕНИЯ КОНЦЕПЦИИ «ИНДУСТРИЯ 4.0» В УКРАИНЕ

PRECONDITIONS OF CONCEPT INDUSTRY4.0 IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Анотація. У статті висвітлено актуальні питання цифровізації економіки. Узагальнено наукові погляди щодо трактування сутності концепції Індустрія 4.0. Розроблено рекомендації стосовно її впровадження в Україні. Визначено ключові аспекти впровадження концепції Індустрія 4.0 в межах організації та для національної економіки в цілому.

Ключові слова: «Індустрія 4.0», концепція, цифровізація, економіка, технології, системи, виробництво.

Аннотация. В статье освещены актуальные вопросы цифровизации экономики. Обобщены научные взгляды на трактование сущности концепции Индустрия 4.0. Разработаны рекомендации относительно ее внедрения в Украине. Определены ключевые аспекты внедрения концепции Индустрия 4.0 в рамках организации и для национальной экономики в целом.

Ключевые слова: «Индустрия 4.0», концепция, цифровизация, экономика, технологии, системы, производство.

Summary. The article highlights the actual issues of digitization of the economy. Generalized scientific views on the interpretation of the essence of the concept Industry 4.0. Recommendations on its implementation in Ukraine have been developed. The key aspects of the implementation of the Industry 4.0 concept within the organization and for the national economy as a whole are determined.

Key words: «Industry 4.0», concept, digitalization, economy, technologies, systems, production.

Наукові погляди на концепцію «Індустрія 4.0» різняться з огляду на фокус уваги на певних особливостях цифровізації економіки. Наприклад, McKinsey [1] визначає Індустрію 4.0 як оцифрування виробничого сектора з вбудованими датчиками практично у всіх компонентах продукту та виробничого обладнання, повсюдних кіберфізичних системах та аналізі всіх відповідних даних. Вона керована чотирма кластерами проривних технологій. Перший складається з даних,

обчислювальної потужності та з'єднання — одним з прикладів є малопотужні широкосмугові мережі. Аналітика та інтелект становлять другий, тоді як взаємодія між людиною та машиною — третій кластер, що включає, наприклад, інтерфейси дотику та розширену реальність. Четвертий — це цифро-фізичне перетворення: розширені робототехніка та 3D-друк є двома прикладами.

Найчастіше сутність концепції «Індустрія 4.0» у наукових дослідженнях трактують як:

- 1) *цифрову трансформацію* систем промислового виробництва від початку до кінця життєвого циклу продукції. (McKinsey, BCG та багато інших дослідників) [1–10];
- 2) *новий етап організації та контролю* стосовно ланцюжка доданої вартості протягом всього життєвого циклу продуктів, де зростаючий попит клієнтів на персоналізацію є рушійною силою та гнучкістю, а моделі послуг з використанням інформаційних технологій йдуть рука об руку з переходом до більш автономного прийняття рішень, зміною ролей для робочої сили, новими промисловими, організаційними та спільними парадигмами та кібер-фізичними системами, пов'язаними з безпекою шляхом проектування та перетворення даних з різних ІТ і ОТ-систем у інтелект (PwC) [11];
- 3) *Четверта промислова революція* — наступна велика «хвиля» економічної активності та інновацій на користь; зближення цифрових, людських та фізичних доменів, коли програмне забезпечення «їсть світ»; руйнівник існуючих силових структур (хто виграє і хто втрачає — питання далеко не вирішено); радикальний зсув майбутньої праці, освіти та навичок (це не людина проти машини ...); тригер для нового набору норм навколо технології та людства (ми змінюємо технології, технології змінюють нас). (WEF та ін.) [12–14];
- 4) *способи*, через які розумні, пов'язані технології вбудовуються в організації, а також у повсякденне життя людей. Ідея новачка може порушити установлену галузь, або широкий набір цифрових даних, доповнений штучним інтелектом, а складні моделі можуть конкурувати з досвідом, зібраним протягом багатьох років. Знання, які десятиріччями отримувала організація, стають більш доступними для нових організацій з меншим досвідом, але правильними технологіями. (Deloitte) [15].

У процесі дослідження встановлено, що первинними цілями в галузі Індустрії 4.0 — є, як правило, автоматизація, вдосконалення виробничих процесів та оптимізація продуктивності / виробництва; більш зрілі цілі — це інновації та перехід до нових бізнес-моделей та джерел доходу, особливо пов'язаних з інформацією та послугами.

У цифровому підприємстві дані, зібрані з фізичних систем, використовуються для запуску інтелектуальних дій у фізичному світі. Внаслідок зворотних зв'язків виникають великі можливості для нових продуктів та послуг, кращих способів обслуговування клієнтів, нових типів робочих місць та абсолютно нових бізнес-моделей. Відбувається зближення двох світів, які до теперішнього часу були роз'єднані: інформаційні технології (ІТ) та операційні технології (ОТ) з гіперпов'язаною цифровою індустрією, з'єднання цифрових та фізичних кібер-фізичних систем виробництва та промислового Інтернету речей як елементів четвертої промислової революції.

Як і в попередніх промислових революціях, вплив цих змін може призвести до проривів у різних галузях, підприємствах та громадах, що впливає не тільки на те, як ми працюємо, але й на те, як ми живемо та взаємодіємо між собою. Але на цей раз революція розвивається надзвичайно швидкими темпами, керованими технологіями, що розвиваються за експоненціальною швидкістю. На тлі демографічних змін і безпрецедентного глобального підключення — не лише технологічного, а й соціального та економічного — промисловість 4.0 може наголосити на більших можливостях, ніж у будь-яких попередніх революціях, і несе більший ризик.

Незважаючи на те, що концепція є дуже комплексною та складною, можна виокремити три основні тези:

- Концепція Індустрія 4.0 не обмежується лише безпосереднім виробництвом в компанії, але включає також повний ланцюжок вартості від постачальників до клієнтів та всіх бізнесових функцій підприємства;
- Індустрія 4.0 передбачає широку підтримку всього життєвого циклу систем, продуктів і серій, що поширюються як просторово, так і організаційно;
- Індустрія 4.0 — це спеціалізація Інтернету речей, що застосовується до виробничо-промислового середовища. Він передбачає збирання даних в режимі реального часу, що веде до вирішення проблеми аналізу величезних даних та кібербезпеки.

Доцільним, на нашу думку, є використання підходу до впровадження концепції Індустрія 4.0, що запропонувала Бостонська Консалтингова Група (BCG), і в основу якого покладено наступні імперативи [16]:

- сприйняття Індустрії 4.0 в якості стратегічної бізнес-теми, а не ІТ мегапроєкту;
- чітке управління трансформацією та координація діяльності (напр., через створення керівного комітету чи департаменту);
- забезпечення правильного балансу між централізованим управлінням та місцевим делегуванням повноважень (це особливо важливо, коли розробляються пілотні проєкти, оцінюються результати та приймаються рішення, які саме технології розгортати);
- визначення найкращого методу бюджетування (інвестувати в Індустрію 4.0 з централізованого чи місцевого бюджету або обрати гібридний підхід);
- постійний моніторинг новацій у темі Індустрії 4.0 (деякі з найсучасніших компаній створили партнерські відносини з дослідницькими центрами, фінансували стартапи, брали участь у відкритих інноваційних ініціативах або створювали екосистеми, щоб контролювати та вивчати нові технології).

Щоб максимально використовувати переваги цифрової трансформації для інновацій, зростання та соціального процвітання, країни зосереджують зусилля на політичних аспектах цифрових трансформацій, удосконаленні вимірювання та розробці основ комплексної політики на засадах цілісного підходу в межах держави. Незважаючи на значний прогрес у впровадженні національних цифрових стратегій (НЦС), координація в рамках ОЕСР залишається головною проблемою. Деякі країни ЄС поки що не мають посадовців чи органів влади високого рівня, які займаються цифровими справами та координацією НЦС. В Україні — навпаки — є і посадовці, і органи влади (напр., Державне агентство з питань електронного урядування, Комітет ВР з питань інформатизації та зв'язку), які опікуються питаннями цифровізації, але немає належним чином розробленої та затвердженої НЦС. Офіційно затверджені Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» [17] та «Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року» [18] вже застаріли, оскільки не містять ані терміну «цифрова економіка», ані цілей цифровізації та способів їх досягнення. Розроблена у 2016 році «Цифрова адженда України-2020» [19] не була прийнята, оскільки не відповідала за структурою: в ній не конкретизовано цілі, завдання, принципи, пріоритети цифровізації та відповідно, не визначено, яким чином вони мають бути реалізовані. Позитивним зрушенням є схвалення Кабінетом Міністрів України у січні 2018 року «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр.» [20] та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Перевагами цієї Концепції є наголос на ключових елементах та сферах цифровізації, що дозволяє розробити на її основі НЦС. План заходів щодо реалізації Концепції містить дуже важливі та необхідні завдання, виконання яких значно прискорить і полегшить проведення цифрових трансформацій в національній економіці. Недоліками Концепції вважаємо не зовсім логічну послідовність викладення матеріалу (наприклад, визначення терміну «цифровий розвиток» передую визначенню терміну «цифрова економіка»), відсутність повноти охоплення сучасних трендів цифрової трансформації економіки (наприклад, поза увагою залишилися хмарні технології, штучний інтелект, адитивні технології).

Погоджуємось із спікерами Парламентського круглого столу «Стратегія розвитку промисловості України» [21], що часу на розробки стратегічних ініціатив вже немає. Процес деіндустріалізації в країні це наочно підтверджує.

Таким чином, для вирішення проблеми розробки стратегій цифровізації (у першу чергу — національної та для промисловості) пропонуємо органам виконавчої влади, які відповідальні за цифровізацію національної економіки терміново вирішити наступні завдання:

- розробити та затвердити Національну Цифрову Стратегію (це можна зробити, узявши за основу проект Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року [22] та з врахуванням положень «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр.»);
- доопрацювати та затвердити проект «Стратегії розвитку промисловості України» [23] (на наше переконання, цифровізація економіки в Україні має починатися з пріоритетних галузей промисловості, що дозволить отримати максимальний ефект із поширенням його на інші галузі та сфери економіки);
- розробити комплекс заходів щодо модернізації національної системи освіти для приведення у відповідність якості та кількості освітніх послуг із наявними та майбутніми потребами цифрової економіки.

Визначені нами завдання вважаємо ключовими та першочерговими, які потребують згуртованої роботи органів влади, науковців, галузевих асоціацій (представників бізнесу). Виконання цих завдань дозволить у короткостроковому періоді пригальмувати темпи деіндустріалізації, а згодом і забезпечити зростання промисловості, а також і національної економіки.

Дослідження показали, що в цілому, керівники в усьому світі перебувають на ранніх стадіях підготовки своїх організацій до використання всього потенціалу Індустрії 4.0. У міру їхнього прогресу існують можливості зміцнення ключових зв'язків, які надають перевагу їхнім клієнтам і працівникам, їхнім організаціям, громадам та суспільству.

Найважливішими аспектами впровадження концепції Індустрія 4.0 в межах організації вважаємо аналогічні, як і для економіки країни в цілому:

- 1) Стратегія. Застосування цілісного підходу до стратегічного планування з дослідженням того, як основні можливості можуть бути посилені новими для розробки нових продуктів та послуг, а також для створення нових цінностей для більш широкого кола зацікавлених сторін.
- 2) Компетенції і робоча сила. Встановлення пріоритетом підготовку робітників для опанування промисловості 4.0 шляхом створення культури навчання і спільної роботи, а також створення можливостей навчання як в межах організації, так і зовні її.
- 3) Технології. Перегляд технологій як найпотужнішого фактору, що відрізняє організацію у світі Індустрії 4.0, та інвестування в інтеграцію нових програм, які можуть підтримувати нові бізнес-моделі. Найголовніше — зрозуміти, що технології Індустрії 4.0 не повинні обмежуватися лише однією частиною організації; вони повинні бути інтегровані через всю організацію, щоб краще підтримувати широкий спектр обов'язків та зацікавлених сторін, необхідних для процвітання в світі Індустрії 4.0.

Цифрові інновації та нові бізнес-моделі стимулюють трансформацію, включаючи роботу та торгівлю. Інновації, нові бізнес-моделі та цифрові додатки змінюють роботу науки, урядів, міст та сфер економіки, як, наприклад, охорона здоров'я та сільське господарство. Політики країн щодо підтримки цифрових інновацій мають тенденцію зосереджуватися на інноваційних мережах, доступу до фінансування та використання даних (повторного використання), але приділяють меншу увагу інвестиціям у ІКТ, накопиченому знанніми капіталу та аналізу даних. Ефекти цифрового перетворення проявляються в руйнуванні та створенні робочих місць у різних секторах, появі нових форм роботи та перебудові торговельного ландшафту, зокрема, у сфері послуг. У відповідь на це багато урядів переглядають трудові закони та торгові угоди.

Ефективне використання ІКТ у житті та на роботі потребує більш спеціалізованих та загальних цифрових навичок. Тим часом загальні цифрові навички є недостатніми серед багатьох працівників, котрі використовують ІКТ щодня, а також основні навички ІКТ, такі як вирішення проблем та комунікація, які все більше необхідні для адаптації до цифрових робочих місць.

«ІТ-персонал» займає друге місце серед десяти робочих місць, які роботодавці мають труднощі з наповненням, особливо у сфері послуг, хоча дефіцит знань спеціалістів у сфері ІКТ здебільшого обмежений лише деякими країнами, принаймні в Європі. Кілька країн ЄС реалізують програми, що відповідають сучасним пріоритетам у галузі ІКТ, з очікуваними потребами у кваліфікації, однак лише деякі з них вже затвердили стратегію навичок використання ІКТ. [24]

Незважаючи на поточні наслідки кризи, послуги з інформаційних технологій продовжують зростати та стимулювати позитивний прогноз. Після глобальної економічної кризи додана вартість в галузі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в цілому в ОЕСР зменшилася у відповідності до загальної доданої вартості. Проте в секторі ІКТ додана вартість у телекомунікаційних службах та у виробництві комп'ютерів та електроніки зменшилася, а в службах інформаційних технологій (ІТ) збільшилася, і залишається незмінною у видавництві програмного забезпечення. Очікується, що ці контрастні тенденції, які відображають рівень зайнятості ІКТ в ОЕСР, будуть продовжуватися протягом найближчих років, оскільки частка вен-

чурного інвестування в ІКТ — індикатор очікувань бізнесу — повертається до піку 2000 року. Сектор ІКТ залишається ключовим фактором інновацій, що становить найбільшу частку витрат на дослідження та розробку ОЕСР, а також понад третину загальної кількості заявлених патентів у всьому світі. [24]

В Україні ІТ-галузь формує 3,4% ВВП та займає третю позицію за обсягом експорту. З 2011 року український ринок програмного забезпечення зріс у понад двічі. Зростання цього ринку відбувалося і після кризи 2013–2014 років, коли інші галузі економіки демонстрували падіння. З 2011 по 2016 рік внесок ІТ у ВВП країни зріс з 0,6 до 3,3%. [25] Разом з тим, однією з головних проблем галузі залишається відсутність розробленої та затвердженої стратегії розвитку галузі ІТ, освітніх програм щодо цифрових компетенцій та навичок майбутніх фахівців. Поточний рівень технічної освіти не відповідає існуючим запитам галузі. Немає державної програми розвитку технологічного сектору на найближчі 5 або 10 років. Все це, а також масовий відплив кваліфікованих фахівців та молоді за кордон створює загрози для стабільного зростання провідної галузі країни.

Ключовою тенденцією цифровізації є розробка платформ, що підтримують технології, які поєднують в собі як попит, так і пропозицію, щоб порушити існуючі структури промисловості, такі, як ті, що ми бачимо в рамках «спільної» економіки або економіки «за запитом». [26] Ці технологічні платформи, прості у використанні через смартфон, привертають людей, активи та дані, створюючи таким чином абсолютно нові способи споживання товарів та послуг. Крім того, вони знижують бар'єри для бізнесу та окремих осіб для створення багатства, зміни персонального та професійного середовища працівників.

Таким чином, Індустрія 4.0 дає організаціям можливість скористатися мережевими, автоматизованими та керованими даними, автономними та пізнавальними цифровими та фізичними технологіями для створення дійсно інноваційних бізнес-рішень, а не просто використання технології для покращення тих же старих способів ведення бізнесу. Але в процесі цей ефект може розповсюджуватись на все те, з чим стикається організація. Тому важливо розуміти основні зв'язки між бізнесом та потребами суспільства; між фінансовими результатами та інноваційними стратегіями; між продуктивністю робочої сили та почуттям стабільності та добробуту людей; між інтеграцією існуючих технологій та створенням абсолютно нових рішень.

Література

1. Industry 4.0: How to navigate digitization of the manufacturing sector McKinsey Digital (2015) — [Electronic resource]. — Mode of access: https://www.mckinsey.de/files/mck_industry_40_report.pdf
2. Scalabre O. (2015) Embracing Industry 4.0 — and Rediscovering Growth — [Electronic resource] / BCG — Mode of access: <https://www.bcg.com/capabilities/operations/embracing-industry-4.0-rediscovering-growth.aspx>

3. Przemysław Zawadzki, Krzysztof Żywicki (2016) Smart product design and production control for effective mass customization in the Industry 4.0 concept / *Management and Production Engineering Review* Volume 7. — No 3. — September 2016. — pp. 105–112.
4. Wollschlaeger M., Sauter T.; Jasperneite J (2017) The Future of Industrial Communication: Automation Networks in the Era of the Internet of Things and Industry 4.0 / *IEEE Industrial Electronics Magazine*. — Volume: 11, Issue: 1, March 2017. — pp. 17–27.
5. Duong Oesterreich T., Teuteberg F. Understanding the implications of digitisation and automation in the context of Industry 4.0: A triangulation approach and elements of a research agenda for the construction industry / *Computers in Industry*. — Volume 83, December 2016, Pages 121–139.
6. Xiaomin Li, Di Li, Jiafu Wan, Athanasios V. Vasilakos (2017) A review of industrial wireless networks in the context of Industry 4.0 // *Wireless Networks*. — January 2017, Volume 23, Issue 1, pp. 23–41.
7. Stock T., Seliger G (2016) Opportunities of Sustainable Manufacturing in Industry 4.0 / *Procedia CIRP*. — Volume 40, 2016, Pages 536–541.
8. Liao Y., Deschamps F., de Freitas Rocha Loures E., Pierin Ramos L.F (2017) Past, present and future of Industry 4.0 — a systematic literature review and research agenda proposal / *International Journal of Production Research*. — Volume 55, 2017. — Issue 12. — pp. 3609–3629.
9. Gilchrist A. Industry 4.0: The Industrial Internet of Things / *Apress*, Jun 28, 2016. — 250 p.
10. Gorecky D., Schmitt M., Loskyll M., Zühlke D (2014) Human-machine-interaction in the industry 4.0 era // *Industrial Informatics, 2014 12th IEEE International Conference* 27–30 July 2014, Porto Alegre, Brazil.
11. Industry 4.0: Building the digital enterprise (2016 Global Industry 4.0 Survey) — [Electronic resource] / PwC — Mode of access: <https://www.pwc.com/gx/en/industries/industries-4.0/landing-page/industry-4.0-building-your-digital-enterprise-april-2016.pdf>
12. Schwab K. (2015) 5 ways of understanding the Fourth Industrial Revolution — [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.weforum.org/agenda/2015/11/5-ways-of-understanding-the-fourth-industrial-revolution/>.
13. Hermann M., Pentek T., Otto B (2016) Design Principles for Industrie 4.0 Scenarios / *System Sciences (HICSS), 2016 49th Hawaii International Conference* 5–8 Jan. 2016, Koloa, HI, USA.
14. Pisching M., Junqueira F., Santos Filho D., Miyagi P. (2015) Service Composition in the Cloud-Based Manufacturing Focused on the Industry 4.0 / *DoCEIS2015: Technological Innovation for Cloud-Based Engineering Systems*. — pp. 65–72.
15. Industry 4.0 — are you ready? / *Deloitte Review*, Issue 22, Jan.2018.
16. Brunelli J., Lukic V., Milon T., Tantardini M. Five Lessons from the Frontlines of Industry 4.0 (2017) [Electronic resource] / BCG — Mode of access: http://image-src.bcg.com/Images/BCG-Five-Lessons-from-the-Frontlines-of-Industry-4.0-Nov-2017_tcm9-175989.pdf.
17. Стратегія сталого розвитку «Україна — 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 // *Офіційний вісник Президента України*. — 2015. — № 2.
18. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року Кабінет Міністрів України; Постанова, Стратегія, Перелік від 06.08.2014 № 385 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
19. Проект Цифрова адженда України — 2020 («Цифровий порядок денний» — 2020) — [Електронний ресурс] — К.: ГС «Хай-тек офіс Україна», 2016. — 90 с. — Режим доступу: <https://uccr.org.ua>.
20. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi>
21. Матеріали Парламентського Круглого Столу «Стратегія розвитку промисловості України», 14 березня 2018 р., м.Київ. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.facebook.com/events/886648714837422/permalink/892063087629318/>
22. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року (Проект Версія 3.2. станом на 05.12.2016 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ua.undp.org/content/.../ukraine/.../SD%20Project_Ukraine_version%203-2-.
23. Стратегія розвитку промисловості (Проект) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://issuu.com/mineconomdev/docs/_____ip_strategy_____1_.
24. OECD (2017), *OECD Digital Economy Outlook 2017*. — OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264276284-en>.
25. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
26. Schwab K. (2015). *The Fourth Industrial Revolution*. Foreign Affairs [online] Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrial-revolution> [Accessed 12 Jul. 2017].

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL «INTERNAUKA»
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «ИНТЕРНАУКА»

Сборник научных статей

№ 6 (46)

2 том

Глава редакционной коллегии — д.э.н., профессор *Каминская Т.Г.*

Киев 2018

Издано в авторской редакции

Учредитель/Издатель ООО «Финансовая Рада Украины»
Адрес: Украина, г. Киев, ул. Павловская, 22, оф. 12
Контактный телефон: +38(067) 401-8435
E-mail: editor@inter-nauka.com
www.inter-nauka.com

Подписано в печать 13.04.2018. Формат 60×84/8
Бумага офсетная. Гарнитура SchoolBookAS.
Условно-печатных листов 5,81. Тираж 100. Заказ № 398.
Цена договорная. Напечатано с готового оригинал-макета.

Напечатано в издательстве
ООО «Центр учебной литературы»
ул. Лаврская, 20 г. Киев
Свидетельство о внесении субъекта издательского дела
в государственный реестр издателей, изготовителей и распространителей
издательской продукции ДК No 2458 от 30.03.2006 г.